

Treball final de grau
L'EDUCACIÓ EMOCIONAL A L'ESCOLA
PUIGGRACIÓS

Mònica Casabayó Casas

Grau en Mestra d'Educació Infanti

Sílvia Vilardell Saborit

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic- Universitat Central de Catalunya (UVic- UCC)

Vic, maig del 2016

Resum:

En el Treball Final de Grau (TFG) que exposo en les següents pàgines em proposo promoure millores relacionades amb l'Educació Emocional (EE) a l'escola Puiggraciós. Per fer-ho, aquest document s'estructura en dos blocs; la fonamentació teòrica i l'aplicació pràctica. Per una banda, la fonamentació teòrica inclou la recerca conceptual a partir d'informació sobre diferents concepcions del concepte d'emoció i d'intel·ligència, a més de l'evolució de les teories que s'han formulat al llarg dels anys i que han influït en la visió de l'educació emocional. Posteriorment, faig referència al treball de l'EE a l'aula, al marc normatiu de l'EE i alguns dels projectes clau en EE. Per altra banda, el marc pràctic inclou la recerca pràctica portada a terme a l'escola Puiggraciós. En aquest segon bloc especifico la metodologia utilitzada per a dur a terme la recerca, porto a terme el disseny de la investigació i l'estudi del treball de l'EE dins l'escola a partir de l'anàlisi del context i les enquestes fetes als/les mestres/as. Finalment, el treball conclou amb les conclusions de la investigació, les conclusions generals del treball i les referències bibliogràfiques utilitzades.

Paraules clau: Educació Emocional, Intel·ligència Emocional, emocions, competències emocionals, relacions intrapersonals i interpersonals.

Abstract:

In the Final Degree Paper (FDP) exposed in the following pages I aim is to promote improvements related to Emotional Education at Puiggraciós School. To do so, this document is structured in two blocks: the theoretical bases and the practical application. On one hand, the theoretical bases include the conceptual research from different points of view about the concepts of emotions and intelligence, in addition to the evolution of the theories formulated during the previous years that have had an influence on the vision of emotional education. On the other hand, I make a reference to the classroom work in terms of emotional education, the framework includes the practical research conducted in Puiggraciós school. In this second block I talk about the methodology used to do the research, its design and the study about the Emotional Education based on the context analysis and the survey conducted with the teachers of the school. Finally, this paper ends with the conclusions of the investigation, general conclusions and the bibliographic references.

Key words: Self-concept, emotional intelligence, emotions, emotional competences, inter and intrapersonal relationship.

Índex

0. Introducció.....	4
1. Justificació.....	6
2. Objectius general i específics.....	7
3. Fonamentació teòrica.....	8
3.1. Emoció.....	8
3.1.1. Concepte d'emoció	8
3.1.2. Tipus d'emocions	9
3.2. Intel·ligència emocional.....	11
3.2.1. Concepte d'intel·ligència.....	11
3.2.2. Intel·ligències múltiples.....	11
3.2.3. Intel·ligència emocional	15
3.2.4. Desenvolupament emocional de l'infant	16
3.3. Educació emocional.....	19
3.3.1. Origen i definició.....	19
3.3.2. Competències emocionals	20
3.3.3. Educació emocional a l'aula.....	24
3.3.4. Evolució de l'educació emocional a Catalunya	26
3.3.5. Projectes d'educació emocional	27
4. Aplicació pràctica.....	30
4.1. Objectius.....	30
4.2. Metodologia.....	30
4.3. Proposta.....	32
4.3.1. Escola.....	32
4.3.1.1. Projecte d'Educació Emocional	33
4.4. Anàlisi del treball de l'educació emocional: enquestes	34
4.5. Conclusions de les enquestes	40
4.6. Disseny de millora.....	42
5. Conclusions.....	45
6. Bibliografia	49
7. Annexes.....	52
7.1. Inventari del material d'Educació Emocional.....	52
7.2. Quadre- resum de l'anàlisi de les enquestes i del disseny de millora.....	52

0. Introducció

El treball que es presenta a continuació és un Treball de Final de Grau (TFG) realitzat pel Grau en Mestra d'Educació Infantil de la Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya (UVic – UCC). Aquest treball de Final de Grau és una proposta de programa per a promoure propostes de millora en relació a l'educació emocional a l'escola Puiggraciós. És important destacar que no és fàcil realitzar un anàlisi de les valoracions dels mestres sobre aquest aspecte, ja que és un camp molt ampli i força nou. Tot i això, he tingut el recolzament de la directiva de l'escola i de molts mestres per solucionar-me qualsevol dubte o ajudar-me a superar els entrebancs.

El marc on es desenvolupa aquesta investigació és a l'Escola Puiggraciós de La Garriga (Vallès Oriental), on vaig realitzar les pràctiques I, i on actualment treballo al menjador escolar com a vetlladora. La meva primera idea era realitzar un programa d'educació emocional o unitat didàctica per dur-lo a la pràctica en alguna aula d'infantil de l'escola, però després de parlar amb la directora del centre em va comentar que ja tenien un programa sobre aquest camp. Amb l'ajuda de la meva tutora vaig encarar la recerca en realitzar propostes de millora sobre aquest programa que té l'escola a través de l'anàlisi d'enquestes i del mateix programa.

L'objectiu principal del treball és promoure millores relacionades amb l'educació emocional a l'escola Puiggraciós. Aquest no era el meu principal objectiu, però va canviar després de saber que l'escola ja tenia un programa d'Educació Emocional. A partir d'aquí, es van marcar tres objectius específics en relació al principal. D'aquesta manera, un dels objectius és analitzar la inclusió de l'educació emocional en la pràctica docent a l'escola Puiggraciós, i a través d'aquest anàlisi poder dissenyar un pla d'intervenció per treballar la intel·ligència emocional (segon objectiu específic). Per últim, es vol afavorir les relacions interpersonals i intrapersonals dels alumnes a través de la intel·ligència emocional a través de les millores plantejades després de tot l'anàlisi.

El treball consta de dues parts diferenciades: la fonamentació teòrica i la part pràctica. En la primera part, he realitzat un petit recorregut pels aspectes més rellevants que fan referència al concepte d'educació emocional. Primerament, em centro en el concepte d'emoció i els tipus, seguidament passo a la intel·ligència emocional, dins d'aquest apartat hi apareixen les intel·ligències múltiples i el desenvolupament emocional dels infants, entre d'altres. L'últim apartat d'aquesta part teòrica és l'educació emocional,

que engloba els orígens, les competències emocionals, l'educació emocional a l'aula, el currículum en relació al meu tema de recerca i diversos projectes vigents.

En la part pràctica, inicio amb els objectius i la metodologia que duré a terme per realitzar la meva recerca. Seguidament em centro en la meva proposta, tot fent una descripció del centre on realitzaré l'estudi i els principis que regeixen el projecte d'educació emocional d'aquest. Finalment, realitzo un anàlisi del treball de l'educació emocional a través de les enquestes fetes als mestres, les conclusions d'aquestes i el disseny de millora en relació a tota la part pràctica duta a terme.

1. Justificació

El treball de l'educació emocional i social dins una aula és bàsica per millorar el benestar de tots els infants i també, ajuda a la cohesió de grup, millorant així el treball dins l'aula i acaba sorgint un clima més agradable i càlid. D'aquesta manera, cal que aquest treball es dugui a terme durant tota la vida, i més enfocat a l'escola ha de ser en tot moment i durant tota l'escolarització.

És fonamental dedicar temps a treballar les emocions a les aules, en moments concret i quan ens sorgeix la situació adequada. Això vol dir que a vegades cal deixar el que s'està fent en aquell moment i atendre la demanda dels infants, per poder parlar del que ha passat i de com es senten. Tanmateix, és fonament abordar els conflictes quan sorgeixen.

La meva primera idea sobre el tema del treball de final de grau anava relacionat amb els centres d'acollida, ja que m'interessava fer una recerca sobre l'escolarització que es duia a terme en aquests centres. A l'iniciar la recerca dels referents teòrics vaig començar a trobar moltes traves. Amb la meva estada de pràctiques III a una escola de Granollers i els entrebancs sobre el tema de recerca, vaig decidir canviar el tema del treball de final de grau. La classe de P3 a la que estava fent les pràctiques era molt conflictiva, els infants tenien perfils psicològics molt diferents i alguns força complicats, deguts a les diverses situacions familiars. L'ambient de treball era zero i era pràcticament impossible treballar. La meva proposta d'unitat didàctica en aquell moment era en relació a les emocions, però per manca de temps la tutora no ho va trobar convenient. A partir d'aquí vaig decidir canviar el tema del treball de fi de grau i enfocar-lo a l'educació emocional, i per tant, poder treballar aquest tema de manera més ampla.

L'escola Puiggraciós de la Garriga va ser on vaig realitzar les pràctiques I, i on actualment treballo de vetlladora al menjador. D'aquesta manera, va ser el meu primer referent per duu a terme la part pràctica del meu treball de fi de grau, ja que tinc contacte constant amb la directiva i els docents. Després de l'elecció del tema, la meva primera idea era duu a terme una unitat didàctica a una aula d'infantil, però aquesta perspectiva va canviar després de contactar amb l'escola on volia fer-ho. L'escola Puiggraciós, com ja he dit anteriorment, té un programa d'educació emocional amb un inventari de diversos materials (contes, vídeos, etc). Així doncs, la consegüent idea era promoure millores en relació a aquest programa.

2. Objectius general i específics

Per tal de desenvolupar la recerca que em plantejo, me marcat un objectiu de treball general i tres específics. Aquests seran l'eix de la recerca i la meta a aconseguir.

L'objectiu general del treball és:

- Promoure millores relacionades amb l'educació emocional a l'escola
Puiggraciós

Els objectius específics són:

- Analitzar la inclusió de l'educació emocional en la pràctica docent a l'escola
Puiggraciós .
- Dissenyar un pla d'intervenció per treballar la intel·ligència emocional a l'aula
d'infantil que s'adeqüi al treball que es duu a terme a l'escola
- Afavorir les relacions interpersonals i intrapersonals dels alumnes a través de la
intel·ligència emocional

3. Fonamentació teòrica

La fonamentació teòrica és un petit recorregut per tots els aspectes que crec necessaris per entendre l'educació emocional. Primerament parlo de l'emoció, el concepte en si i els tipus. Aquest apartat ens porta a l' intel·ligència emocional, on podrem veure les intel·ligències múltiples, ens centrarem en l'emocional i veurem el desenvolupament de l'infant en relació a aquesta. Per últim, arribem a l'educació emocional, aquest emmarca el concepte en si, les competències emocionals, l'educació emocional a l'aula i al currículum, i els diversos projectes en relació a aquesta.

3.1. Emoció

En aquest apartat podrem veure que significa la paraula emoció per diversos autors i els tipus d'emocions que ens planteja Bisquerra.

3.1.1. Concepte d'emoció

La paraula emoció prové del llatí *emovere*, que vol dir '*posar en moviment*'. L'emoció ens porta a la reacció o a l'acció davant d'una situació. Bisquerra (2000: 61) defineix l'emoció com "*un estat complex de l'organisme caracteritzat per una excitació o pertorbació que predisposa a una resposta organitzada. Les emocions es generen habitualment com a resposta a un esdeveniment extern o intern*".

Ledoux afirma que "*les nostres emocions no són estats freds i inerts de la ment sinó que estan repletes de sang, suor i llàgrimes*." Per tant, les emocions són la nostra resposta personal i singular als esdeveniments significatius de la nostra vida.

Bisquerra també sosté que quan una persona experimenta una emoció es deu a que, de manera conscient o inconscient, ha avaluat algun esdeveniment del seu entorn com un factor important respecte a un objectiu que persegueix. L'emoció prepara per a l'acció i per tant, l'emoció i la motivació estan relacionades. Les emocions causen reaccions voluntàries, canvis de l'expressió facial i verbal, comportament i accions, i involuntàries, canvis fisiològics.

L'emoció consta de tres components; el neurofisiològic, el comportamental i el cognitiu (Bisquerra, 2002). El component neurofisiològic són les respostes involuntàries (sequedat de la boca, posar-se vermell, etc) i aquestes no es poden controlar. El component comportamental fa referència a certes accions de l'individu, com el llenguatge no verbal i el to de veu, i aquestes si que es poden controlar, fins i tot dissimular. Per últim, el component cognitiu és el sentiment, és a dir, la reacció

modificada pels nostres pensament conscients. És el moment en que analitzem un estat emocional i li posem nom, i a vegades pot ser difícil fer aquest procés.

Així doncs, una emoció és el resultat de la relació o de la vinculació personal i completament subjectiva que cada individu estableix amb els altres i amb la realitat que l'envolta.

3.1.2. Tipus d'emocions

Un altre aspecte a considerar en l'estudi de les emocions és com es classifiquen. Cada un dels investigadors proposa la seva pròpia tipologia, tot i que tots ells coincideixen en el fet que les emocions es poden situar en els extrems; agradables- desagradables, positives- negatives, plaer- desplaer. A més d'aquestes dues categories, diversos autors afegeixen una tercera, les emocions ambigües, que poden considerar-se positives o negatives depenent de la situació viscuda.

Bisquerra (2000: 96), basant-se en una anàlisi aprofundida de les propostes fetes per diversos autors sobre la classificació de les emocions inclou, a més de les assenyalades, les emocions estètiques, i les defineix com emocions experimentades, però indescriptibles, davant determinades obres artístiques o estètiques. Recollint els intents classificatoris més rellevants, exposarem la classificació elaborada per Bisquerra (2000), on es consideren les categories d'emocions fonamentals, juntament amb els seus membres familiars. Donat que es tracta d'una classificació feta des del vessant de l'educació emocional, s'inclouen el major nombre possible d'emocions positives. Cada autor proposa la seva classificació, per tant si comparem diferents tipus de classificació podrem veure com hi ha punts en comú entre uns i altres autors, però no ni hi ha cap que sigui igual que un altre. Bisquerra (2000: 96) fa aquesta proposta de classificació:

Taula 1: classificació de les emocions

1. Emocions negatives	
Por	temor, horror, pànic, terror, basarda, desassossec, ensurt, fòbia.
Ansietat	angoixa, desesperació, inquietud, estrès, preocupació, anhel, insípidesa, consternació, nerviosisme.

Ira	ràbia, còlera, rancúnia, odi, fúria, indignació, ressentiment, aversió, exasperació, tensió, excitació, agitació, acritud, animadversió, animositat, irritabilitat, hostilitat, violència, enuig, gelosia, enveja, impotència.
Tristesia	depressió, frustració, decepció, aflicció, pena, dolor, pesar, desconsol, pessimisme, malenconia, autocompassió, soledat, desànim, desgana, enyorança, abatiment, disgust, preocupació.
Vergonya	culpabilitat, timidesa, inseguretad, vergonya aliena, vergonya, pudor, modèstia, rubor, enrogiment.
Aversió	hostilitat, menyspreu, acritud, animositat, antipatia, ressentiment, rebuig, recel, fàstic, repugnància.
2. Emocions positives	
Alegria	entusiasme, eufòria, excitació, contentació, deler, diversió, plaer, estremiment, gratificació, satisfacció, caprici, èxtasi, alleujament, joia.
Humor	provoca: somriure, riure, riallada, hilaritat
Amor	afecte, estimació, tendresa, simpatia, empatia, acceptació, cordialitat, confiança, amabilitat, afinitat, respecte, devoció, adoració, veneració, enamorament, àgape, gratitud.
Felicitat	goig, tranquil·litat, pau interior, benaurança, placidesa, satisfacció, benestar..
3. Emocions ambigües	
Sorpresa	
Esperança	
Compassió	
4. Emocions estètiques	

3.2. Intel·ligència emocional

Dins d'aquest apartat veurem el concepte d'intel·ligència per part de Gardner i Piaget, seguirem les teories del primer autor en relació a les vuit intel·ligències múltiples per arribar a l'explicació de l'intel·ligència emocional de la mà de Salovey i Mayer. Per últim, veurem el desenvolupament emocional de l'infant.

3.2.1. Concepte d'intel·ligència

La paraula intel·ligència prové de la unió de dues paraules llatines: *Inter*, que significa entre i *Eligere*, que significa escollir. Per tant, la definició resultant de la unió és: la intel·ligència és la capacitat per escollir de la millor manera entre les situacions que se'ns presenten. En psicologia, la intel·ligència es defineix com la capacitat d'adquirir coneixement o enteniment i utilitzar-lo en situacions noves. Engloba un conjunt d'aptituds que permeten l'ésser humà adaptar-se al món que l'envolta i solucionar problemes.

Segons Howard Gardner la intel·ligència és *“la capacitat de resoldre problemes, o de crear productes, que siguin valuosos en un o més ambients culturals.”* També afirma que cada persona té una habilitat o habilitats especials, que es important reconèixer com a talents, i ajudar a potenciar-los.

Piaget defineix la intel·ligència com *“un procés complex i evolutiu d'adaptació al medi, determinat per estructures psicològiques que es desenvolupen en l'intercanvi entre el nen i el seu ambient”*.

Per tant, la intel·ligència és la capacitat de solucionar problemes i d'adaptar-se a les circumstàncies. Quan els problemes son d'indole emocional, són les habilitats emocionals les que hem de posar en pràctica per assolir millors nivells de satisfacció i de desenvolupament personal. Ser emocionalment intel·ligent consisteix en mantenir una relació harmònica entre les emocions negatives, facilitant el pas a les emocions positives. Una actuació intel·ligent consisteix en saber identificar l'origen i la naturalesa de les emocions en nosaltres mateixos per poder controlar de manera reflexiva.

3.2.2. Intel·ligències múltiples

Com ja hem dit, Howard Gardner defineix la intel·ligència com la capacitat de resoldre problemes o elaborar productes que siguin valuosos, en un o més ambients. Aquest critica el model o les teories que defensaven que existeix una única intel·ligència general i única. Primerament, amplia el camp de la intel·ligència i reconèixer que l'èxit acadèmic no ho és tot. En segon lloc, defineix la intel·ligència com una capacitat, per

tant ja no es considera com allò innat i inamovible i d'aquesta manera, es converteix en una destresa que es pot desenvolupar. Gardner no nega que el component genètic entri en joc, però sosté que aquestes potencialitats es van desenvolupant d'una o altre manera depenent del medi ambient, les experiències viscudes, l'educació rebuda, etc. Cada persona té una habilitat o habilitats especials, que és important reconèixer-les com a talents i ajudar a potenciar-les.

Gardner (1983) va proposar l'existència de set intel·ligències diferents i més tard en va afegir una de nova (la naturalista).

1. Intel·ligència verbal/lingüística

Aquesta intel·ligència fa èmfasi a la capacitat d'utilitzar paraules, ja sigui de manera oral o escrita. Compren l'habilitat de manipular la sintaxis, la fonètica i la semàntica del llenguatge. D'aquesta manera, aquesta intel·ligència permet que, a l'escriure o al parlar, l'individu pot utilitzar les seves paraules per expressar el que pensa i sent. Segons Lazear, la intel·ligència verbal es responsable de la producció del llenguatge i de totes les seves possibilitats complexes, incloent la poesia, les metàfores i els símils, l'humor, la història, la gramàtica, el raonament abstracte, els patrons conceptuals i el món de la literatura. Aquesta intel·ligència pot ser estimulada en un espai ric en llenguatge que inclogui escoltar, parlar, llegir i escriure.

2. Intel·ligència lògic/matemàtica

La intel·ligència lògic/ matemàtica determina la capacitat per comprendre relacions i patrons lògics, enunciats i propostes, funcions i altres abstraccions, així com la capacitat per emprar números. Els tipus de processos utilitzats en l'aplicació d'aquesta intel·ligència inclouen agrupacions per categories, la classificació, la inferència, la generalització, el càlcul i la comprovació d'hipòtesis. Aquesta intel·ligència es basa en una gran quantitat de destresa de raonament. El nen desenvolupa aquesta intel·ligència al confrontar el món dels objectes, segons va ordenant-los, reordenant-los i quantificant-los. Al cap del temps, es va allunyant del món dels objectes i els nens comencen a ser capaços d'apreciar accions que s'efectuen sobre els objectes, les relacions que s'obtenen, etc. Aquesta intel·ligència s'associa al pensament científic o al raonament deductiu. La intel·ligència lògic/ matemàtica pot ser estimulada a l'aula creant ambients on els estudiants experimentin, classifiquin, categoritzin i analitzin objectes i busquin patrons i relacions entre aquests.

3. Intel·ligència visual/espacial

La intel·ligència visual/espacial abasta l'habilitat de percebre el món visual i espacial, i transformar aquestes percepcions en conceptes. Implica ser sensible al color, la forma, les figures, l'espai i les relacions que existeixen entre aquests elements. A més, té la capacitat per representar gràficament les idees visuals o espacials i per orientar-se correctament dins d'un camp espacial. Aquesta intel·ligència està relacionada amb les arts visuals, l'ús de mapes, l'arquitectura i els jocs que requereixen veure objectes en diferents perspectives i angles. Es pot estimular fent treballar als alumnes amb imatges, retrats i colors, i oferir mapes i cartells per llegir, realitzar puzles, jocs de memòria i agilitat visual.

4. Intel·ligència física/ cinestètica

La intel·ligència física/cinestètica consta de l'habilitat d'utilitzar el cos per expressar emocions, com el ball i l'expressió corporal, per realitzar jocs o per idear nous invents. Els actors, ballarins, pallassos i mims utilitzen el cos per conèixer, entendre i comunicar, sovint en formes que toquen profundament l'esperit humà. Aquesta intel·ligència compren habilitats físiques com la coordinació motora, l'equilibri, la destresa per utilitzar el cos, la força, la flexibilitat, la velocitat, entre d'altres.. Normalment la dansa s'inclou dins el currículum d'Educació Física. Aquesta intel·ligència pot ser estimulada a través d'activitat que inclouen moviments físics, com jocs d'actuació, ball, esport i exercicis.

5. Intel·ligència musical

La intel·ligència musical fa referència a la capacitat per percebre, distingir, transformar i expressar sons i formes musicals. Aquesta intel·ligència compren la facultat de discernir entre els sons de l'ambient, la veu humana i els instruments musicals, com també percebre el ritme, el compàs, la melodia, el timbre o la tonalitat. Per poder desenvolupar la intel·ligència musical els estudiants necessiten exercir-la i reforçar-la. Aquesta intel·ligència es pot estimular si s'ofereixen oportunitats per escoltar gravacions de música, crear i tocar instruments musicals. Alhora, es pot estimular posant música de fons mentre els estudiants treballen o organitzant sortides en relació a la música. La música i les emocions tenen una estreta i forta connexió, segons Gardner.

6. Intel·ligència interpersonal/ social

La intel·ligència interpersonal/social es relaciona amb la facultat de percebre i distingir els estats d'ànim, intencions, motius, desitjos i sentiments d'altres persones a través de les seves expressions facials, la seva veu i gestos, així com la capacitat per discriminar entre moltes senyals interpersonals i respondre a aquestes de manera eficaç. Es manifesta en l'habilitat per comunicar-se clarament amb altres persones (de manera verbal o no verbal) i de treballar cooperativament en un grup. Aquesta intel·ligència és la que ens permet tenir empatia pels sentiments, pors i creences dels altres. El procés de socialització depen de la freqüència de les interaccions, del context i de la intensitat d'aquestes. Podem estimular-la mantenint un ambient d'acceptació i recolzament. S'han de programar activitat per tal que els estudiants treballin grups cooperatius i contribueixin en discussions grupals. Hem d'involucrar als estudiants en situacions on hagin d'escoltar i preocupar-se pels sentiments, pors i creences dels altres.

7. Intel·ligència intrapersonal

La intel·ligència intrapersonal implica el coneixement propi i les habilitats d'actuar en relació a aquest coneixement. Aquesta intel·ligència comporta tenir una imatge encertada d'un mateix, l'actitud per reconèixer els nostres estats d'ànim, les nostres motivacions, temperaments i desitjos, així com la capacitat de tenir autodisciplina. Determina la capacitat de treballar amb els nostres sentiments, afectes i emocions, així com l'habilitat de discriminar entre aquestes sentiments, classificar-los i enmarcar-los en símbols. Gardner senyala que aquesta intel·ligència és la més privada i requereix d'altres per expressar-se, ja sigui mitjançant la intel·ligència verbal, musical, visual/espacial, etc. Aquesta intel·ligència es pot estimular mantenint un ambient que promogui l'autoestima i ofereixi activitats que estimulin l'aprenentatge independent i la imaginació. Hem de concedir temps per reflexionar i treballar privadament, en un lloc tranquil, així com oferir projectes que permetin als estudiants explorar els seus interessos i habilitats.

8. Intel·ligència naturalista

La intel·ligència naturalista ens permet observar, entendre i organitzar patrons en el món natural, classificar tot tipus de plantes, animals o minerals. Aquesta intel·ligència també es manifesta en l'actitud per cuidar plantes i animals, i gaudir estèticament d'ells. La intel·ligència naturalista pot estimular-se a través d'activitats que requereixin

crear habitats a classe, cuidar plantes i animals, classificar espècies, etc. El mestre pot planificar excursions a museus d'història natural o a l'aire lliure.

D'aquestes intel·ligències, són les intel·ligències interpersonal i la intrapersonal les que tenen a veure amb l'educació emocional. Aquests dos tipus d'intel·ligències són les que intervenen en les decisions essencials de la vida. Una de les fites per poder assolir el benestar és aconseguir sentir-se a gust amb un mateix (intel·ligència intrapersonal), per així després poder gaudir de l'entorn i conviure amb les persones que ens rodegen (intel·ligència interpersonal). De la unió d'aquestes dues intel·ligències sorgeix la intel·ligència emocional en el model de Goleman.

3.2.3. Intel·ligència emocional

El terme intel·ligència emocional es refereix a la capacitat de reconèixer els nostres propis sentiments i els dels altres, de motivar-nos i de manejar bé les emocions, en nosaltres mateixos i en les nostres relacions. També podríem definir-la com la capacitat de monitorar i regular els sentiments propis i dels altres i d'utilitzar-los per guiar el pensament i la acció, determinant el nostre potencial per aprendre habilitats pràctiques. La intel·ligència emocional combina aquests dos estats de la ment, la cognició i l'afecte, fent-nos veure que ambdues són inseparables i actuen de forma conjunta en les nostres vides. La intel·ligència emocional sorgeix de Salovey i Mayer (1990) i es difon amb Goleman (1995). El primer article científic sobre la intel·ligència emocional és de Salovey i Mayer amb el títol de Emotional Intelligence. Un article que va passar bastant desapercbut fins que cinc anys més tard el va difondre Daniel Goleman.

Salovey i Mayer consideren que la intel·ligència emocional és l'habilitat per percebre emocions, per accedir i generar emocions, per entendre les emocions i el coneixement emocional per regular reflexivament les emocions, això com per promoure el creixement emocional i intel·lectual (1997).

Goleman, per altre banda, defineix la intel·ligència emocional com:

“L'habilitat que ha de tenir el subjecte per percebre i reconèixer els sentiments de forma apropiada i concisa, comprendre'ls i assimilar-los i modificar adequadament els estats d'ànim per afavorir l'automotivació, el treball en equip i l'adaptació al medi”. (Goleman, 1995 dins Fuentes i Gabarró, 2013)

Aquesta intel·ligència engloba la intel·ligència intrapersonal i la interpersonal. Per una banda, la intrapersonal compren les capacitats per la identificació, comprensió i control

de les emocions en un mateix, que es manifesten en l'autoconsciència i l'autocontrol. Per altre banda, la interpersonal compren la capacitat per identificar i comprendre les emocions de les altres persones (empatia) i la capacitat de relacionar-nos socialment d'una manera positiva, és a dir, posseir habilitats socials.

Fernández-Berrocal i Ruiz (2008: 169) esmenten que *“les persones emocionalment intel·ligents no són només més hàbils a l'hora de percebre, comprendre i gestionar les pròpies emocions, sinó també són més capaces d'extrapolar aquestes habilitats a les emocions dels demés”*.

Segons Salovey i Mayer (1990) el model d'intel·ligència emocional s'estructura en quatre blocs:

- 1. Percepció emocional:** les emocions són percebudes, identificades, valorades i expressades. Aquestes poden ser les d'un mateix o les dels altres. Alhora, inclou la capacitat per discriminar entre expressions honestes o deshonestes.
- 2. Facilitació emocional del pensament:** les emocions sentides es fan conscients i dirigeixen l'atenció cap a la informació important. L'estat d'humor canvia la perspectiva de l'individu i els estats emocionals faciliten l'afrontament.
- 3. Comprensió emocional:** consisteix a comprendre i analitzar les emocions. Inclou la capacitat per donar nom a les emocions, reconèixer les relacions entre aquestes i les paraules.
- 4. Regulació emocional:** control de les emocions que inclou l'habilitat per distanciar-se d'una emoció, l'habilitat per regular les emocions d'un mateix i les dels altres, la capacitat per mitigar les emocions negatives i potenciar les positives.

3.2.4. Desenvolupament emocional de l'infant

Jean Piaget va fer múltiples aportacions en el camp moral. Es va basar en dos aspectes del raonament moral per formular les seves teories: el respecte de les regles i l'idea de justícia dels infants. Va establir diverses etapes del desenvolupament moral que giraven entorn al discurs de l'individu i a la seva estructura cognitiva (lògica i patrons del pensament).

L'etapa premoral abarca els cinc primers anys de vida de l'infant, quan encara no té molta consciència o consideració per les regles. Dels dos als sis anys els nens són capaços de representar les coses i les accions per mitjà del llenguatge, aquest els

permet recordar les seves accions i relatar les seves intencions pel futur. Tot i això, encara no poden realitzar raonaments abstractes, i per tant, no poden comprendre el significat de les normes generals.

Seguidament, els infants passen a l'**etapa heterònoma o del realisme moral**, que s'estén entre els 5 i els 10 anys. Els infants en aquesta edat tendeixen a considerar que les regles són imposades per la figura autoritària, com podrien ser els seus progenitors o mestres. A més, consideren que les normes són sagrades i inalterables, és a dir, pensen que qualsevol mal acte serà castigat. Més endavant els infants adquireixen la capacitat de realitzar operacions mentals amb els objectes que tenen davant. Les normes es comencen a veure com a un respecte mutu entre els companys de joc, els iguals.

L'última etapa, l'**autònoma**, és a partir dels 10 anys de l'infant i ja se'n adonen de que les normes son acords arbitraris que poden ser impugnats i modificats amb el consentiment de les persones que les regeixen.

Lawrence Kohlberg va ser un reconegut psicòleg, deixeble de Piaget, que va fer aportacions sobre el desenvolupament del judici moral posteriorment. El psicòleg considera que el desenvolupament moral d'una persona passa per tres grans nivells, i cadascun contenen dos estadis o etapes. En total sis estadis de maduració creixent i amb raonaments morals diferents. Aquests tres nivells amb els seus particulars estadis són els següents; el nivell 1 fa referència a la moralitat preconvençional (estadi 1: obediència i por al càstig, estadi 2: afavorir els propis interessos), el segon nivell és el convencional (estadi 3: expectatives interpersonals, estadi 4: normes socials establertes) i l'últim nivell, el tercer, és el postconvençional (estadi 5: drets prioritaris i contracte social, estadi 6: principis ètics universals). A més, Kohlberg creu que el desenvolupament moral es produeix sempre passant progressivament pels diferents estadis, sense cap salt evolutiu, ni sense tornar enrere.

Dels tres nivells del desenvolupament moral, em centraré en el primer, ja que es situa entre els 4 i els 10 anys.

Nivell 1: Moralitat preconvençional de 4 a 10 anys

El nivell preconvençional és un nivell en el que les normes són una realitat externa que es representen només atenent les conseqüències d'aquestes (premi o càstig) o el poder de qui les estableix. En aquest no s'entén encara que les normes socials són

convencions per un bon funcionament de la societat. Aquest nivell integra els dos estadis següents.

- **Estadi 1: obediència i por al càstig**

L'estadi en el qual es representen les normes per obediència i per por al càstig. No hi ha autonomia sinó heteronomia: agents externs determinen que han que fer i que no. És l'estadi propi de la infància, però hi ha adults que segueixen tota la seva vida en aquest estadi.

- **Estadi2: afavorir els propis interessos**

L'estadi en el qual s'assumeixen les normes si afavoreixen els propis interessos. L'individu té por objectiu a fer allò que satisfà els seus interessos, considerant correcte que els altres també persegueixin els seus. Les normes són com les regles del joc: es compleixen per egoisme. S'entén que si un no les compleix, no el deixaran jugar. És un estadi propi dels nens i de les persones adultes que afirmen: "et respecto si em respectes".

Després d'aquest nivell, el següent és el convencional, on les persones viuen identificades amb el grup. En aquest s'identifica com a bo o dolent allò que la societat considera.

Des del Departament d'Ensenyament es facilita una guia del desenvolupament de l'infant de 3 a 6 anys. D'aquesta guia el que m'interessa és el desenvolupament social, i dins d'aquest apartat el desenvolupament emocional i creació de vincles.

Taula 2: desenvolupament infantil dels 3 als 6 anys

3-4 anys	<ul style="list-style-type: none"> - Té relacions positives amb un o dos companys. - S'apropa a altres nens però encara interactua poc, comparteix, ajuda, però no hi ha una veritable cooperació. - Li resulta difícil controlar les seves emocions. - Mostra amabilitat o simpatia cap als seus companys.
-----------------	---

<p>4-5 anys</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tria els seus amics per iniciar un joc. - Expressa algunes emocions. - Consola un company i mostra empatia amb ell quan el veu sofrir. - Respon i inicia de forma molt bàsica el contacte amb els adults. - Demana ajuda - Quan el joc és planificat per ells mateixos, solen ser freqüents els conflictes per ser el primer o tenir un paper protagonista.
<p>5- 6 anys</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Apareixen emocions noves com: por, frustració, ira, etc. - Apareix el sentiment d'orgull i de vergonya - Descriu les seves emocions si se li indueix a fer-ho. - Busca incorporar-se en un grup i obtenir la seva aprovació, com també el seu rol. - Comença a reconèixer els seus errors i límits.

3.3. Educació emocional

Dins d'aquest apartat veurem, primerament, l'origen i la definició de l'educació emocional per part de Bisquerra i les cinc competències emocional que planteja GROU. Seguidament parlaré de l'educació emocional a l'aula en relació al currículum i l'evolució d'aquesta a Espanya i Catalunya. Per últim, veurem alguns dels projectes que es plantegen sobre l'educació emocional.

3.3.1. Origen i definició

L'educació emocional té com a objectiu el desenvolupament de competències emocionals. Entenem aquestes competències com el conjunt de coneixements, capacitats, habilitats i actituds necessàries per prendre consciència, comprendre, expressar i regular de manera apropiada els fenòmens emocionals. D'això en parlaré més endavant, primer cal definir que és l'educació emocional.

Rafael Bisquerra (2016) defineix l'educació emocional com:

L'educació emocional és un procés educatiu continu i permanent, que ha d'estar present al llarg de tot el currículum acadèmic i en la formació permanent al llarg de tota la vida. La educació emocional té com a enfocament el cicle

vital. Al llarg de tota la vida es poden produir conflictes, que afecten a l'estat emocional i que requereixen una atenció psicopedagògica.

Com bé diu Bisquerra, és un procés educatiu continu i permanent, ja que ha d'estar present al llarg de tot el currículum acadèmic i en la formació permanent de tota la vida. L'educació emocional es proposa optimitzar el desenvolupament humà.

El desenvolupament de les competències emocionals donen lloc a l'educació emocional. Aquesta és un procés educatiu, continu i permanent, que pretén potenciar el desenvolupament de les competències emocionals com element essencial del desenvolupament integral de la persona, amb objecte de capacitar-lo per la vida. La finalitat de l'educació emocional és augmentar el benestar personal i social. Quan parlem d'educació no ens referim a l'escolarització, sinó a l'educació a la família, a la societat, als mitjans de comunicació, etc.

Els objectius de l'educació emocional són:

- Adquirir un millor coneixement de les pròpies emocions
- Identificar les emocions dels altres
- Desenvolupar l'habilitat de controlar les pròpies emocions
- Prevenir els efectes perjudicials de les emocions negatives
- Desenvolupar l'habilitat per generar emocions positives
- Desenvolupar una major competència emocional
- Adoptar una actitud positiva davant la vida
- Aprendre a fluir

L'educació emocional segueix una metodologia eminentment pràctica (dinàmiques de grup, autoreflexió, jocs, ...) per tal d'afavorir el desenvolupament de competències emocionals. Amb la informació teòrica no és suficient. Tenir bones competències emocionals i una intel·ligència emocional desenvolupada no garanteix que siguin utilitzades per fer el bé i no el mal. La dimensió ètica ha d'estar sempre present en el desenvolupament de competències emocionals.

3.3.2. Competències emocionals

El Grup de Recerca en Orientació Psicopedagògica (GROP) del Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació (MIDE) de la Universitat de Barcelona planteja un model de competències emocionals pentagonal que entén les competències emocionals com el conjunt de coneixements, capacitats, habilitats i actituds necessàries per prendre consciència, comprendre, expressar i regular de

forma apropiada els fenòmens emocionals (Bisquerra, 2009). L'adquisició d'aquestes competències emocionals afavoreixen una millor adaptació al context social i la possibilitat d'afrontar millor els reptes que ens planteja la vida, des de les relacions socials fins als resultats acadèmics, passant per la resolució de qualsevol tipus de problema. Com dèiem, el model del GROPE estructura les competències emocionals en cinc grans blocs: consciència emocional, regulació emocional, autonomia emocional, competència social i habilitats de vida i benestar.

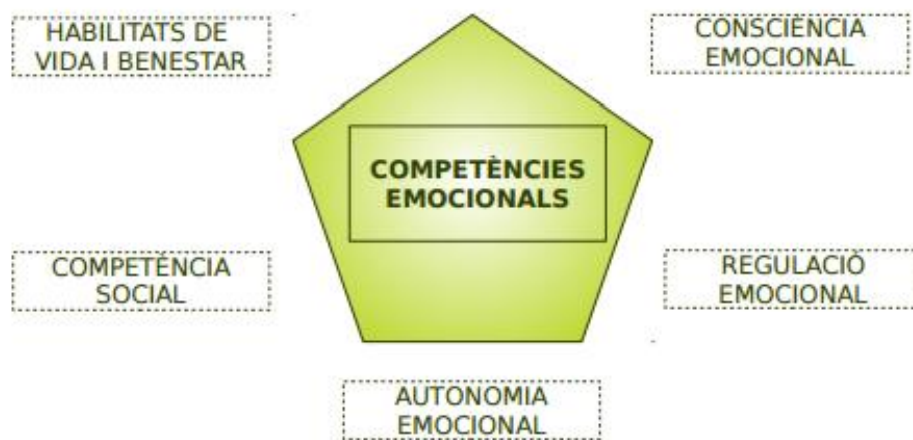


Fig. Model pentagonal de competències emocionals del GROPE
(Bisquerra, 2009)

1. Consciència emocional

És la capacitat per prendre consciència de les pròpies emocions i de les emocions dels altres, incloent l'habilitat per captar el clima emocional d'un context determinat.

- Prendre consciència de les pròpies emocions, amb la capacitat de percebre amb precisió els propis sentiments i emocions, identificar-los i etiquetar-los. Contemplar la possibilitat d'experimentar emocions múltiples i de reconèixer l'incapacitat de prendre consciència dels propis sentiments degut a la inatenció selectiva o dinàmiques inconscients.
- Donar nom a les emocions, fent ús eficaç del vocabulari emocional adequat i les expressions disponibles en un context cultural determinat per designar les emocions.
- Comprendre les emocions dels altres, amb la capacitat per percebre amb precisió les emocions i perspectives dels altres i d'implicar-se empàticament en les seves vivències emocionals.

2. Regulació emocional

La regulació emocional és la capacitat per manejar les emocions de manera apropiada. Suposa prendre consciència de la relació entre emoció, cognició i comportament, tenir bones estratègies d'afrontament, capacitat per autogenerar-se emocions positives, etc.

- Prendre consciència de la interacció entre emoció, cognició i comportament, ja que els estats emocionals incideixen en el comportament, i aquests en l'emoció, ambdós poden regular-se per la cognició.
- L'expressió emocional és la capacitat per expressar les emocions de manera apropiada. Habilitat per comprendre que l'estat emocional intern no necessita correspondre amb l'expressió externa que d'ell es presenta, tant en un mateix com en els altres. En nivells de major maduresa, comprensió de l'impacte de la pròpia expressió emocional en altres, facilitat per tenir-los en compte en la manera de mostrar-se a si mateix i als altres.
- La regulació emocional dels propis sentiments i emocions inclou aspectes com la regulació de la impulsivitat (ira, violència, comportaments de risc), la tolerància a la frustració per prevenir estats emocionals negatius (ira, estrès, ansietat, depressió) i preservar l'assoliment dels objectius tot i les dificultats, capacitat per diferir recompenses immediates a favor d'altres d'un període més llarg de temps però d'ordre superior, etc.
- L'habilitat per afrontar les emocions negatives mitjançant la utilització d'estratègies d'autoregulació que milloren la intensitat i la duració d'aquests estats emocionals.
- La competència per autogenerar emocions positives, és a dir, la capacitat per experimentar de manera voluntària i conscient emocions positives (alegria, amor, humor) i gaudir de la vida. Capacitat per autogestionar el seu propi benestar subjectiu en busca d'una millor qualitat de vida.

3. Autonomia emocional

L'autonomia emocional es pot entendre com un concepte ampli que inclou un conjunt de característiques i elements relacionats amb l'autogestió personal, entre les que destaquen l'autoestima, l'actitud positiva davant la vida, la responsabilitat, la capacitat per analitzar críticament les normes socials, la capacitat per buscar ajuda i recursos, així com l'autoeficàcia emocional.

- L'autoestima és tenir una imatge positiva i estar satisfet d'un mateix.

- L'automotivació és la capacitat per automotivar-se i implicar-se emocionalment en activitat diverses de la vida personal, social, professional, d'oci, etc.
- L'actitud positiva és la capacitat de tenir aquesta actitud davant la vida, i tenir un sentit constructiu del jo i de la societat. A més, sentir-se optimista i potent per afrontar reptes diaris.
- La responsabilitat és la intenció d'implicar-se en comportaments segurs, saludables i ètics. Assumir la responsabilitat a l'hora de prendre decisions.
- L'autoeficàcia emocional és la capacitat en que l'individu es percep a si mateix amb la capacitat per sentir-se com desitja. Es a dir, l'autoeficàcia emocional significa que un accepta la pròpia experiència emocional, tant si és única i excèntrica com si es culturalment convencional, i aquesta acceptació està d'acord amb les creences de l'individu sobre el que constitueix un balanç emocional desitjable.
- L'anàlisi crític de normes socials, és la capacitat per avaluar críticament els missatges socials i culturals, relatius a normes socials i comportaments personals.

4. Competència social

La competència social és la capacitat per mantenir bones relacions amb les altres persones. Això implica dominar les habilitats socials, capacitat per la comunicació afectiva, respecte, actituds socials, assertivitat, etc.

- Dominar les habilitats socials bàsiques implica escoltar, saludar, despedir-se, donar les gràcies, demanar si-us-plau, demanar perdó, etc.
- Tenir respecte pels altres, engloba la intenció d'acceptar i apreciar les diferències individuals i grupals i valorar els drets de totes les persones.
- Practicar la comunicació receptiva, és la capacitat per atendre als altres tant en la comunicació verbal com la no verbal per rebre els missatges amb precisió.
- Comunicació expressiva és la capacitat per iniciar i mantenir converses, expressar els propis sentiments i pensament amb claredat, tant en comunicació verbal com en no verbal i demostrar als altres que han estat compresos.
- L'assertivitat és la capacitat per mantenir un comportament equilibrat entre l'agressivitat i la passivitat. Això implica la capacitat per defensar i expressar els propis drets, opinions i sentiments, dir no i mantenir-ho, etc.
- La prevenció i la resolució de conflicte és la capacitat per identificar, anticipar-se o afrontar resolutivament conflictes socials i problemes interpersonals. Implica la capacitat per identificar situacions que requereixin una solució o

decisió preventiva i avaluar riscos, barreres i recursos. La capacitat de negociació és un aspecte important, que contempla una resolució pacífica considerant la perspectiva i els sentiments dels altres.

5. Habilitats de vida i benestar

És la capacitat per adoptar comportaments, apropiats i responsables per afrontar satisfactòriament els desafiaments diaris de la vida, ja siguin personals, professionals o socials. Ens permet organitzar la nostra vida de manera sana i equilibrada, facilitant-nos experiències satisfactòries o de benestar.

- Prendre decisions en situacions personals, familiars, acadèmiques, professionals, socials i de temps lliure, que succeeixen en la vida diària. Suposa assumir la responsabilitat per les pròpies decisions, prenent en consideració aspectes ètics, socials i de seguretat.
- Buscar ajudar i recursos, és la capacitat per identificar la necessitat de recolzament i assistència i saber accedir als recursos disponibles apropiats.
- Ser cívic, responsable, crític i compromès implica reconèixer els propis drets i deures, desenvolupar un sentiment de pertinença, participar activament en el sistema democràtic, exercir valors cívics, etc.

3.3.3. Educació emocional a l'aula

Els programes d'educació emocional a les aules s'haurien de posar en marxa des de les primeres edats escolars. El disseny del programa d'educació emocional hauria de comptar amb el suport i implicació de tota la comunitat educativa (professors, alumnes i familiars) i contemplar la seva posada en escena des d'una perspectiva transversal en el currículum. Els professors han de formar-se prèviament per poder dur a terme el programa. És indispensable que el programa inclogui un pla d'avaluació del mateix abans, durant, i després de la seva aplicació.

Segons el currículum d'educació infantil del segon cicle, la finalitat és:

En els centres educatius es contribuirà al desenvolupament emocional i afectiu, físic i motor, social i cognitiu dels infants, en col·laboració amb les seves famílies, proporcionant-los un clima i entorn de confiança on se sentin acollits i amb expectatives d'aprenentatge.

L'actual estructura del currículum en el sistema educatiu espanyol s'estableix a partir de l'entrada en vigor de la Llei Orgànica d'Ordenació General del Sistema Educatiu

(LOGSE), que ha estat matisada per la publicació de la Llei Orgànica de Qualitat de l'Educació, LOCE.

El currículum s'estructura bàsicament en àrees, assignatures o matèries fonamentals: llenguatge, matemàtiques, ... a més, de l'existència d'unes àrees transversals, que a l'hora de la veritat resulten poc rellevants en el currículum.

La LOCE es basa en els aprenentatges cognitius i només contempla com a objectius a nivell afectiu el desenvolupament dels valors i normes de convivència, l'actitud responsable i el respecte als altres i a la iniciativa individual, i a l'hàbit de treball en equip. En canvi, la LOGSE, tot i ser anterior, tenia en compte la promoció del desenvolupament integral, considerant l'educació cognitiva i emocional en l'àmbit educatiu.

A continuació analitzarem a grans trets com es tracta l'educació emocional en el currículum del segon cicle d'educació infantil i a primària. D'aquesta manera, cal remarcar l'inici del currículum d'educació infantil (juny del 2009), ja que la seva finalitat està enfocada a el desenvolupament integra de les persones:

La finalitat de l'educació infantil en els centres és contribuir al desenvolupament emocional i afectiu, físic i motor, social i cognitiu dels infants en col·laboració amb les seves famílies, proporcionant-los un clima i entorn de confiança on se sentin acollits i amb expectatives d'aprenentatge. (p. 2)

És així com, el que volem aconseguir al llarg de l'etapa d'educació infantil és que els infants desenvolupin capacitats motrius, cognitives, emocionals, relacions, etc. amb l'objectiu d'educar per viure i conviure al món.

Pel que fa a les nou capacitats, n'hi ha tres que fan referència directa a les emocions i al desenvolupament d'aquestes (pag.3):

2. Assolir progressivament seguretat afectiva i emocional i anar-se formant una imatge positiva d'ell mateix i dels altres.

7. Mostrar iniciativa per afrontar situacions de la vida quotidiana, identificar-ne els perills i aprendre a actuar-hi en conseqüència.

8. Conviure en la diversitat, avançant en la relació amb els altres i en la resolució pacífica de conflictes. 9. Comportar-se d'acord amb unes pautes de

convivència que el portin cap a una autonomia personal, cap a la col·laboració amb el grup i cap a la integració social.

Pel que fa al tractament de les tres àrees, la descoberta d'un mateix i dels altres va estretament lliga a l'educació emocional, ja que es subratlla la importància de la construcció d'un mateix en relació als altres i al desenvolupament emocional i relacional. Els continguts d'aquesta àrea estan agrupats en l'autoconeixement i la gestió de les emocions, les relacions afectives i comunicatives i l'autonomia personal i relacional (pag.4). Tot i que aquesta àrea és la que tracta directament amb les emocions, a les altres dues també es tenen en compte a l'hora de conèixer-les, regular-les i ajudar als infants a ser més competents en aquest sentit, com per exemple en el llenguatge visual i plàstic, on es pretenen treballar les emocions a partir dels treballs realitzats.

El currículum d'educació primària no té tan present l'educació emocional com el d'educació infantil, però pretén que els continguts de les primeres etapes tinguin continuïtat amb els de l'educació primària. D'aquesta manera, trobem que a l'article 3 del decret fa referència a les normes de convivència, al clima, a la resolució de conflictes, etc. Pel que fa a les àrees, és a l'educació física, on es remarca la importància de la comunicació a través del moviment i l'expressió corporal, en relació a la mostra de les emocions i la relació amb els altres. Alhora, en la dimensió del joc motor i el temps lliure és el moment en que es relacionen i expressen els sentiments i la gestió de l'autocontrol de les emocions.

Per últim, l'àrea més important en relació a l'educació emocional és la d'educació en valors socials i cívics. Aquesta fa èmfasi en continguts, per una banda en relació a la dimensió personal com l'autoestima, la identificació de les emocions i els sentiments, l'autoregulació i per altre banda en relació a la dimensió intrapersonal com l'empatia, cooperació, identificació dels sentiments dels altres, etc.

3.3.4. Evolució de l'educació emocional a Catalunya

L'educació emocional a Espanya es pot considerar com una innovació dels últims 15 anys. Segons Rafael Bisquerra (2012), en una cerca bibliogràfica realitzada al 1997 no es van trobar experiències sobre <<intel·ligència emocional en educació>> ni <<educació emocional>> en llengua castellana. Probablement és a partir d'aquesta data quan s'inicia una progressiva posada en pràctica de la intel·ligència emocional en l'educació, i a Catalunya és on trobem probablement les experiències pioneres.

A Catalunya, a finals de la dècada dels noranta sorgeixen una sèrie d'iniciatives que es poden considerar com un moviment a favor de l'educació emocional i que durant la primera dècada dels anys 2000 s'han fet reso a través de publicacions, cursos, jornades, experiències, etc. És al 1997 quan a la Universitat de Barcelona es crea el GROIP (grup de recerca en orientació psicopedagògica) amb la finalitat d'investigar sobre educació emocional en relació al disseny, l'aplicació i l'avaluació. La Universitat de Lleida s'uneix a aquest projecte posteriorment.

L'any 2000 es celebra el I Congrés Estatal d'Educació Emocional a Barcelona. Així mateix, el 2005 es celebren les I Jornades sobre Educació Emocional a la Universitat de Barcelona, i a partir de llavors s'han celebrat anualment. A la mateixa universitat destaca el grup interdepartamental Desenvolupament Personal i Emocional, el qual han investigat en diversos centre educatius i han promogut trobades entre diferents representants.

3.3.5. Projectes d'educació emocional

Decideix és un programa creat per Manuel Segura enfocat als cursos de primària, adreçat a la solució de problemes mitjançant el desenvolupament de les habilitats socials i cognitives. El programa no només va dirigit a nens i nenes amb agressivitat, sinó a qualsevol que tendeixi a respondre o actuar sense pensar-ho bé o que no sàpiga resoldre els seus problemes adequadament. Un concepte fonamental per entendre aquest programa és la medicació verbal. S'anomena medicació verbal l'ús del llenguatge com a un regulador intern del pensament racional i lògic. L'ús d'aquest concepte es desenvolupa, normalment, entre els cinc i els set anys d'edat.

Per dur a terme el Programa cal disposar d'un mètode i d'uns materials adequats a cada nivell o etapa. Per primària s'anomena **Decideix I** per a primer i segon cicle, i **Decideix II** per a cicle superior. La planificació d'aquests dos està encaminat a ensenyar a controlar les accions personals mitjançant el llenguatge interior, a desenvolupar l'atenció visual i auditiva i a exercitar els cinc pensaments necessaris per a establir una bona relació interpersonal a partir de preguntar-se sobre situacions concretes de la vida quotidiana: què ha passat?, què he de fer?, de quantes maneres ho puc fer?, quina és la millor?, com ho he fet?.

En les primeres edats, es proposen adaptacions dels exercicis més elementals d'aquest programa. **Pensa abans** va adreçat a infants de 4 a 6 anys. El programa és sobretot cognitiu, cal tenir en compte que en aquesta etapa evolutiva l'alumnat està encara en una fase més imitativa o associativa i per tant, les activitats les duren terme

a través del model del mestre/a. L'aplicació d'aquest programa té com a objectiu que més endavant es posi en pràctica el programa Decideix. És important apropar als alumnes a una sèrie de competències socials.

L'objectiu principal de Segura és dotar a la persona d'estratègies d'afrontament en situacions complexes, aprenent a autoregular les emocions i sentiments per afavorir la relació amb els altres potenciant un desenvolupament moral i en valors d'acord a l'edat i permetent que els relacions es desenvolupin pacíficament i des de l'assertivitat. Els programes venen acompanyats de lliçons amb instruccions per dur-les a terme a l'aula, i es treballen les competències socials de manera que els infants les puguin introduir a la seva vida real.

Un altre programa enfocat a les competències socials a l'aula és el **Tractem-nos bé** de Jordi Collell i Carme Escudé. Aquest és una guia per als infants de primària per tal de que aprenguin a viure i a treballar junts i vol ajudar a pensar en el mal que es poden fer els uns als altres, volent o sense voler. Primer apunta que tothom tenim dret a ser ben tractat, i que per tant ningú ha de pegarme, amenaçar-me, d'excloure'm d'un grup, entre d'altres. A més dels drets, també tenim el deure de tractar bé als altres, i per tant no he de fer allò que no m'agradaria que em fessin a mi.



També dona les consignes dels cinc dits de la mà on dona consells de què fer quan es troben en una situació de maltractament. Per últim, proposa 10 punts per pensar sobre el maltractament, les baralles, els sentiments dels nois i noies maltractats, etc.

Anna Carpena ens proposa un programa sobre l'educació emocional a l'aula a partir de la recerca d'experiències ja realitzades i del tracte amb mestres. **Habilitats socials i educació de valors des de l'acció tutorial** és un projecte que s'estructura en quatre capítols: autoestima, emocions i sentiments, empatia i resolució positiva de conflictes. Cada capítol consta d'un apartat teòric i de reflexió i un altre pràctic amb propostes concretes d'intervenció, presentades en forma d'activitats lúdiques així com de recursos apropiats. Experiències realitzades a altres països sobre el mateix camp d'estudi remarquen que els objectius principals a primària són l'autocontrol, conscienciació i comprensió emocional, autoestima positiva, autoexpressió i resolució

de problemes. Les propostes del projecte són orientatives. Cada mestre/a haurà d'adaptar-se al grau de desenvolupament dels infants, a les seves característiques per adequar els continguts.

4. Aplicació pràctica

Aquest segon bloc del treball fa referència a la pràctica de la recerca. En primer lloc veurem els objectius que em plantejo, la metodologia que seguiré i la meva proposta. Dins la proposta parlaré sobre l'escola en general, el projecte educatiu de centre i el programa d'educació emocional que tenen. Seguidament, analitzaré les enquestes fetes als mestres, les conclusions extretes en relació aquestes i el disseny de millora.

4.1. Objectius

Per a realitzar la part pràctica de la recerca em plantejo tres objectius:

- Analitzar la valoració dels mestres sobre l'educació emocional
- Dissenyar propostes de millora en relació al resultat de les enquestes
- Relacionar el resultat de les enquestes amb el projecte d'educació emocional de l'escola

4.2. Metodologia

Per tal de portar a terme un bon treball és molt important seleccionar els instruments de recollida de dades adequats, ja que són els que permetran avaluar el treball portat a terme. A més d'escollir bé els instruments també és important planificar, ordenar i classificar bé les tasques.

Segons Taylor i Bodgan la metodologia designa la manera d'enfocar els problemes i de buscar respostes. En les ciències socials s'aplica a la forma de realitzar la investigació. Els nostres interessos i propòsits ens portaran a escollir una metodologia o una altra. Cal distingir entre dos tipus d'investigacions: les quantitatives (descriptives, o experimentals) i les qualitatives. La investigació quantitativa resumeix les diferents experiències com si fossin semblants: les quantifica. En canvi, la qualitativa s'interessa per l'experiència tal com la viu el participant. La investigació quantitativa consisteix a recollir dades per avaluar models o hipòtesis preconcebuts. Per a la recollida de dades, els investigadors utilitzen instruments empírics o estadístics, com escales, proves, enquestes o qüestionaris.

Per tant, la metodologia escollida en el meu cas és en primer lloc qualitativa, i l'eina que utilitzaré són els qüestionaris, per tal de veure la perspectiva que tenen els mestres de l'escola Puiggraciós sobre l'educació emocional. En segon lloc, com a instrument secundari, utilitzaré l'anàlisi de documents, per poder contrastar les

respostes dels qüestionaris dels mestres amb l'anàlisi del projecte d'educació emocional i la filosofia del centre.

Els qüestionaris són instruments estructurats que permeten recollir dades primàries en grups de persones. L'objectiu és determinar els coneixements, les opinions o les actituds de les persones enquestades sobre diversos aspectes. Aquesta tècnica ofereix dades vàlides només per a aquest precís moment. Tendeix a la generalització perquè s'aplica només a una porció de la població total. Les preguntes de l'enquesta poden ser obertes o tancades. Les preguntes obertes permeten que la persona que respon ho faci sense la imposició d'unes opcions. A més, com que s'expressa amb les seves paraules, es poden observar matisos i reflexions més enllà de la previsió establerta per l'equip investigador. Les preguntes tancades obliguen l'entrevistat a escollir una, dues o més opcions.

En el meu cas, els qüestionaris creats per als mestres tenen dues opcions: si o no. D'aquesta manera, les preguntes a priori són tancades, tot i que hi ha algunes preguntes amb dues parts, una tancada i una oberta, que permeten esclairar el pensament més enllà d'aquestes dues respostes. Les preguntes són tancades per poder veure les opinions dels mestres sobre un determinat aspecte de l'educació emocional. Les preguntes amb part oberta serveixen perquè els mestres puguin donar la seva opinió sobre l'aspecte preguntat.

Aquests qüestionaris tenen com a objectiu valorar el pensament dels mestres de l'escola sobre l'educació emocional. A partir de les respostes analitzaré el projecte d'educació emocional del centre per poder fer propostes de millora, si s'escau.

El segon instrument que utilitzaré és l'anàlisi de documents, ja que contrastaré les respostes dels qüestionaris amb els aspectes rellevants dels projectes de l'escola i dels autors referents de la teoria. Primerament, és imprescindible estudiar el projecte que proposa l'escola Puiggraciós sobre l'educació emocional, per tal de veure si hi ha aspectes a millorar i contrastar les respostes dels mestres amb aquests. En segon lloc, també tindrè en compte altres projectes duts a terme per poder contrastar-los amb el de l'escola.

L'anàlisi de documents moltes vegades van lligats amb altres tècniques, com per exemple les entrevistes, les enquestes o les observacions. En aquesta tècnica s'espera que els investigadors llegeixin, compreguin i analitzin críticament el treball

dels altres. L'ús de la documentació té dues vessants, per a l'establiment del marc teòric o

En el meu cas s'escau millor la primera vessant. En tota investigació cal fer una revisió de la literatura específica sobre el tema d'estudi. És necessari per a la fonamentació teòrica de la recerca i per a la redacció de l'estat de la qüestió, és a dir, l'investigador ha de situar el seu estudi en el context del coneixement científic i demostrar que està al dia de les dades i els avanços sobre la matèria d'estudi. D'aquesta manera, la meva fonamentació teòrica es basa en les investigacions sobre l'educació emocional i les teories que l'envolten, com les intel·ligències múltiples o el desenvolupament emocional dels infants. Per a poder realitzar les enquestes i analitzar diferents projectes d'educació emocional ha estat necessari situar-nos en aquest context.

4.3. Proposta

L'objectiu principal d'aquest apartat és analitzar les valoracions que han fet els mestres a través de les enquestes sobre l'educació emocional i el programa de l'escola. A partir d'aquest anàlisi em proposo dissenyar propostes de millora en relació a l'educació emocional de l'escola Puiggraciós, ja sigui sobre el material, l'horari, etc.

Per tal de duu a terme aquest anàlisi, primerament, faré una breu descripció de l'escola, i alhora, els principals aspectes del PEC i del projecte d'Educació Emocional. Una vegada situats en el context, faré un anàlisi de les enquestes per poder veure els aspectes a millorar, per consegüentment dissenyar propostes de millora per dur-les a la pràctica. Finalment, hi haurà l'avaluació d'aquest disseny.

4.3.1. Escola

L'escola Puiggraciós està situada a La Garriga, en un lloc geogràficament privilegiat i fora del nucli urbà. De l'antic bosc de la Muntanyeta se'n conserva una mínima part integrada dins el recinte escolar. Aquest és l'espai d'esbarjo habitual que ens permet jugar i potencia la creativitat, la imaginació i el respecte per la natura. La Garriga és un municipi del Vallès Oriental, a tocar del Parc Natural del Montseny.

L'escola es defineix com a catalana, laica, acollidora, oberta i integradora amb totes les cultures. Entenen l'educació com una tasca col·lectiva on s'impliquen tots els membres de la comunitat educativa. Eduquen en els valors del respecte, la solidaritat, la participació i l'esforç. Volen formar alumnes amb coneixements sòlids i amb autonomia personal. Creuen en una educació que contribueixi en el desenvolupament

emocional, afectiu, artístic i cognitiu tenint cura de l'autoestima del nen/a. Promouen els valors de l'educació per a sostenibilitat i actituds de respecte en tots els àmbits. El català és la llengua de l'escola i el mitjà per a conèixer i utilitzar altres llengües. En definitiva, l'escola Puiggraciós treballa per a fer persones i preparar-les per a tenir un lloc a la societat actual i desenvolupar-se en tots els àmbits de la vida de manera autònoma, participativa i humana. Molts dels seus objectius els dues a terme a través de diferents projectes que han anat sorgint. De tots els projectes de l'escola, el **d'educació emocional** és el que fa referència al tracte de les emocions a tots els nivells.

4.3.1.1. Projecte d'Educació Emocional

A L'escola Puiggraciós implementen un pla d'educació emocional a tots els nivells. Com be expliquen, son conscients de la importància de l'educació en els diferents àmbits que afecten a la vida de les persones. Ara més que mai treballen per ajudar als seus alumnes a adquirir i desenvolupar les capacitats que els ajudaran a tirar endavant en aquesta complexa societat que es caracteritza per grans canvis. Saben que en els països i centres on s'han dut a terme programes d'educació emocional, s'ha observat una millora en els resultats acadèmics dels alumnes i en el desenvolupament de les diferents activitats escolars.

D'altra banda, l'educació emocional s'ha mostrat com una eina important en els programes de prevenció de la violència i la drogoaddicció; ha millorat els comportaments escolars; ha augmentat la motivació pels estudis, i ha influït en el descens dels casos d'ansietat i depressió. Per aquest motiu , el curs passat els mestres es van "formar per poder formar" als alumnes en educació emocional i han iniciat el treball de competència emocional a tots els nivells del centre una sessió setmanal.

Durant la resta de sessions escolars i d'esbarjo tenen present l'adquisició i l'aplicació d'aquest aspecte del desenvolupament humà.

Treballen el coneixement de les emocions pròpies i dels altres (empatia, assertivitat) i aprenen a posar nom al que senten. També treballen la regulació emocional amb diferents dinàmiques i exercicis de relaxació. Volen que els alumnes siguin autònoms i fer créixer la seva autoestima. Plantegen dinàmiques de treball cooperatiu, resolent els problemes que sorgeixen perquè siguin capaços de desenvolupar tasques en equip, qualitat indispensable en l'actual món educatiu i laboral. Volen formar ciutadans responsables, respectuosos i assertius, que sàpiguen dir sí i s'atreveixin a dir no, que

sàpiguen demanar ajuda i que siguin competents per viure amb benestar, fixant-se objectius positius i realistes a la vida.

A la secretaria de l'escola tenen una capsa amb diversos materials per poder treballar l'educació emocional, on el/la mestre/a que vulgui pot prestar el que vulgui, apuntant les seves dades i retornant-lo quan l'hagi acabat d'utilitzar. El material que tenen és un mirall i diversos llibres i vídeos.

4.4. Anàlisi del treball de l'educació emocional: enquestes

La principal tècnica utilitzada per a dur a terme l'anàlisi del treball de l'EE a l'escola Puiggraciós ha estat l'enquesta. He fet arribar les enquestes a tots els mestres- tutors de l'escola, tant de primària com d'infantil, en suport paper. Les enquestes consten de quinze preguntes de resposta simple (si o no), d'aquestes n'hi ha cinc amb un segon apartat de resposta oberta i l'última pregunta és totalment de resposta oberta, ja que se'ls demana propostes de millora sobre el projecte d'educació emocional de l'escola.

L'objectiu principal de les enquestes és analitzar la valoració dels mestres de l'escola Puiggraciós sobre l'educació emocional, tant en l'educació infantil com primària. Amb el desglossament de les enquestes plantejo un disseny de propostes de millora en els àmbits que s'escaigui.

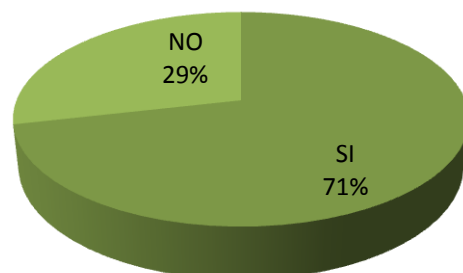
Les preguntes de l'enquesta i les consegüents respostes extretes i les conclusions del seu anàlisi són les següents:

1. Consideres important que es treballi la dimensió emocional a l'escola?

D'aquesta primera pregunta en podem extreure que tots els/les mestres/as de l'escola consideren important que es treballi la dimensió emocional a l'escola, per tant un 100% dels enquestats.

2. Has realitzat algun curs de formació que t'hagi aportat informació sobre l'educació emocional?

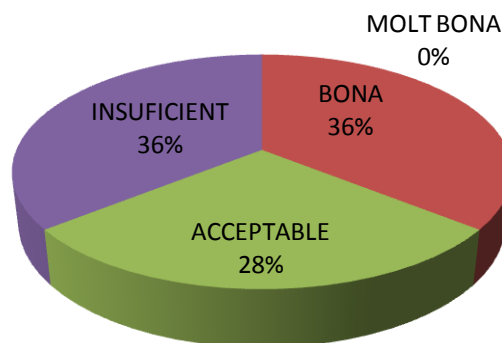
Dels 14 mestres enquestats, 10 han realitzat un curs de formació que li ha aportat informació sobre l'educació emocional i 4 no n'han realitzat cap. D'aquests 10, un apunta que ha realitzat el curs online amb Prisma, i un altre un



curs de filosofia (Filosofia 3/18).

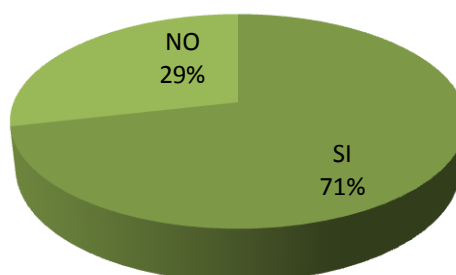
3. Valora la formació del professorat en relació a l'ensenyament de les emocions.

D'aquesta tercera pregunta en podem extreure que 5 mestres han valorat que la formació del professorat és bona en relació a l'ensenyament de les emocions, altres 5 mestres han valorat que és insuficient i 4 que és acceptable. Cap mestre/a valora que la formació sigui molt bona.



4. Consideres que disposes d'un gran ventall d'activitats per treballar l'educació emocional a l'aula?

D'aquesta quarta pregunta en podem extreure que 12 mestres de l'escola consideren que disposen d'un gran ventall d'activitats per treballar l'educació emocional, i per contra, dos mestres consideren que no.

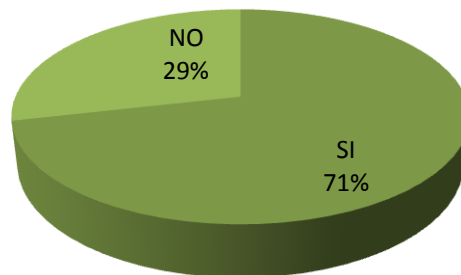


5. D'aquest ventall, has aplicat algunes activitats a l'aula?

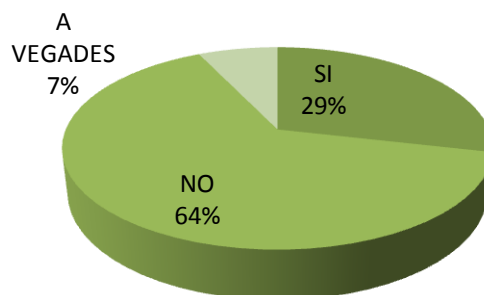
D'aquest ventall d'activitats relacionades amb l'educació emocional tots han aplicat alguna d'aquestes a l'aula.

6. Creus que se li dona suficient importància a la intel·ligència emocional al nostre sistema educatiu? Creus que ha evolucionat en els últims anys?

De tots els mestres enquestats 10 creuen que sí que se li dona suficient importància a la intel·ligència emocional al nostre sistema educatiu i que ha evolucionat en els últims anys, per tant un 71% dels enquestats. En canvi, 4 mestres creuen el contrari (29% dels enquestats).

**7. Creus que tenim consciència de totes les nostres emocions?**

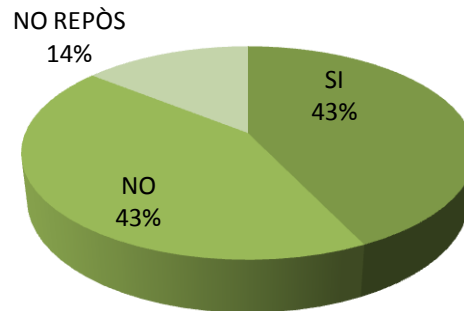
D'aquesta setena pregunta podem extreure que 4 mestres de l'escola creuen que tenim consciència de totes les nostres emocions, a diferència de 9 mestres que creuen que no és així. D'aquest segon grup, he observat que 5 dels 9 mestres són els tutors dels cinc primers cursos (p3, p4, p5 i 1r). Un/a mestre/a ha valorat que només a vegades tenim consciència de totes les nostres emocions, segons la situació.

**8. Creus que les emocions influeixen en el rendiment i la motivació dels alumnes?**

D'aquesta vuitena pregunta en podem extreure que tots els/les mestres/as de l'escola consideren que les emocions influeixen en el rendiment i la motivació dels alumnes, per tant un 100% dels enquestats.

9. Creus que les famílies són conscients de la importància del treball emocional?

En la novena pregunta, en la que es qüestionava la consciència de les famílies en relació al treball emocional, 6 dels enquestats han respòs que SI i 6 que No. Per tant, podem dir que hi ha hagut un empat d'opinions. A més, dos dels enquestats no ha respòs a aquesta pregunta.

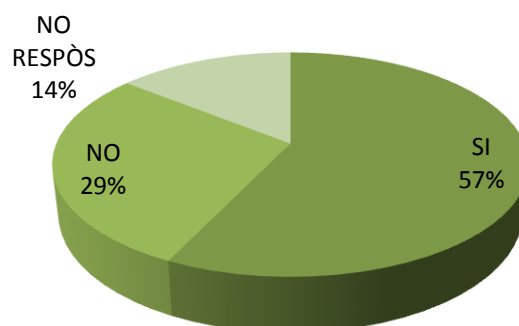


10. Estratègies com la conversa a l'aula pot ajudar als infants a exterioritzar les seves emocions i entendre les dels altres?

D'aquesta desena pregunta en podem extreure que tots els/les mestres/as de l'escola creuen que la conversa a l'aula pot ajudar als infants a exterioritzar les seves emocions i entendre les dels altres, per tant un 100% dels enquestats.

11. Has posat a la pràctica algun programa d'educació emocional?

En aquesta pregunta se'ls pregunta si han posat a la pràctica algun programa d'educació emocional, ja sigui el de l'escola o un altre. Vuit mestres han respòs que si que ho han fet, i en canvi quatre no. Un/a mestre/a no ha respòs, ja que ha apuntat que no ha posat a la pràctica un programa com a tal, però sí activitats concretes i metodologia relacionada. Un altre mestre ha respòs que no ha posat a la pràctica un programa d'educació emocional però ha dut a terme sessions a l'assignatura de Valors socials.



11a. En cas afirmatiu, quin?

Aquesta pregunta és oberta per tal que els enquestats que responguin que si puguin puntualitzar quin programa han dut a terme. Dels 8 mestres que han respòs que si, dos han posat a la pràctica el programa Filosofia 3/18. Dos mestres han posat a la practica el programa de l'escola. Els altres 4 no han respòs la pregunta.

12. Actualment, en el teu centre es duu a terme un treball destinat al treball d'Educació Emocional?

En aquesta dotzena pregunta podem extreure que tots han respòs que si que es duu a terme un treball destinat a l'Educació Emocional al seu centre.

En cas afirmatiu,**a. A quin cicle?**

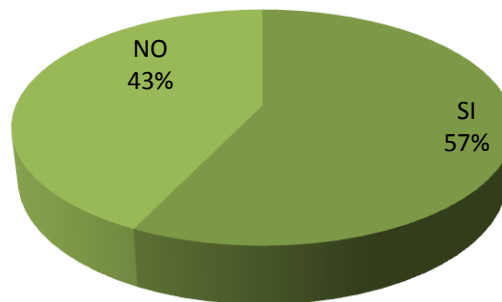
En aquesta pregunta se'ls demana a quin cicle es duu a terme el treball de l'educació emocional, d'aquesta manera tres mestres han respòs que es fa a educació infantil, nou a tota l'escola, un a cicle inicial i un a cicle superior. Podem dir que la resposta en alguns casos ha estat segons el curs en el qual són tutors.

b. Què creus que ajudaria a millorar el treball que s'està fent?

En aquest apartat els demano què ajudaria a millorar el treball sobre l'educació emocional que s'està fent a l'escola, i hi ha hagut diverses respostes. Quatre mestres han coincidit en la formació dels mestres, ja que creuen que seria necessari ampliar-la. A més, han puntualitzat que caldria practicar els fonaments teòrics sobre l'educació emocional entre els mestres, com ara l'empatia o l'expressió de les emocions. En aquest sentit, un mestre creu que seria convenient començar per duu a terme una hora d'educació emocional dels propis mestres i famílies. Un altre aspecte en el que han coincidit diversos mestres és la manca de temps, en primer lloc remarquen que es podrien duu a terme més desdoblaments per poder treballar amb menys nens/es aquests aspectes emocionals. En segon lloc, creuen que seria necessari tenir temps per compartir el treball que es fa als diferents cicles, i així doncs, duu a terme alguna sessió periòdica al claustre. En tercer lloc, la manca de temps en relació a l'horari, ja que tenen idees i programes sobre l'educació emocional però no temps per posar-ho a la pràctica. Per últim, un parell de mestres creuen que sempre es pot millorar ampliant el material que tenen a l'escola.

13. Hi ha coordinació entre els cursos per tal de treballar les emocions?

D'aquesta tretzena pregunta podem extreure que el 57% dels mestres creuen que si que hi ha coordinació entre els cursos en relació al treball de les emocions, en canvi un 43% creu que no.



13a. En cas negatiu, què creus que prioritaries treballar?

Aquest apartat és obert per tal que els enquestats que responguin que no hi ha coordinació entre els cursos per treballar l'educació emocional puguin puntualitzar el que prioritzarien en les coordinacions. Primerament, un/a mestre/a ha puntualitzat que no hi ha una coordinació específica però sí que en parlen a les trobades de cicles o entre els paral·lels. Els mestres que han respost aquest apartat creuen que cal prioritzar els casos que necessiten els infants més afectats: conflictes, sociabilitat, adaptació. Altres mestres creuen que s'hauria de treballar l'empatia i els conflictes del dia a dia, tanmateix l'autoconeixement i el reconeixement de les emocions dels altres (empatia).

14. En quins moments creus que seria més adequat treballar l'Educació emocional?

En la catorzena pregunta, totalment oberta, se'ls demana quin creuen que és el millor moment per treballar les emocions, i hi ha hagut diferents opinions. Un grup de mestres creuen que sempre és bon moment per duu a terme aquest treball, sempre que sorgeixi una situació que ho permeti, com ara un conflicte. A més, puntualitzen que no s'ha d'esperar a atendre els conflictes i que s'han de tractar des de l'inici. Altres mestres creuen que seria convenient duu a terme aquest treball de les emocions a les hores de l'assignatura de Valors socials/tutoria, tot i que aquest treball hauria de ser sistemàtic, o bé establir una sessió setmanal mínima per poder-ho treballar. Per últim, un mestre creu que el moment ideal seria quan es poguessin fer petits grups.

15. Has treballat les emocions en algun moment del curs?

D'aquesta quinzena pregunta, tots han respòs que si que han treballat les emocions en algun moment del curs. Una mestra puntualitza que ha treballat aquest aspecte de manera sovint i espontània en molts moments del dia, i alhora ho treballa de manera setmanal incorporat a l'horari escolar.

16. Milloraries algun aspecte del programa d'Educació Emocional de l'escola?

L'última pregunta va encaminada a propostes de millora en relació al programa d'Educació Emocional de l'escola, ja sigui de material, d'horari, etc. Un mestre puntualitza que creu que s'han de buscar més recursos per tal que, sobretot, els més petits ho entenguin. A més, creu que s'ha d'incloure-ho a la feina diària i que sigui un treball sistemàtic.

Un grup ampli de mestres creu que el problema de tot és el temps. Creuen que la programació està bé però que no tenen temps per dur-la a la pràctica, per qüestions de currículum i per manca d'horari per duu a terme un treball específic cada setmana.

Un altre mestre creu que el programa d'Educació Emocional ha de ser una programació viva i amb coordinació entre tots els cicles, per tant, dur-la a terme entre tots i totes.

Per últim, un mestre creu que cal ampliar el material del que disposen a l'escola.

4.5. Conclusions de les enquestes

Un cop fet l'anàlisi de les enquestes realitzades als mestres de l'escola i haver intercanviat el nostre punt de vista sobre l'educació emocional, he pogut extreure diverses conclusions.

En primer lloc, com ja he dit anteriorment, l'escola Puiggraciós consta d'un programa d'Educació Emocional que es fonamenta per una caixa de diversos materials (contes, dvd, llibres teòrics), els quals poden consultar en qualsevol moment. El material, a grans trets, és una bona proposta però no està ben organitzat per edats. Hi ha molts contes per als més petits, com ara el monstre dels colors, i vídeos o pel·lícules per als més grans, però aquest material hauria d'estar classificat per ser més accessible. A més, aquest programa està pensant per a que el duguin a terme els tutors de cada aula. Per tant, l'educació emocional només es contempla, en aquesta escola, perquè es dugui a terme a les hores de tutoria o les assignatures que porti el mestre- tutor, que normalment són català, matemàtiques i castellà, i deixen de banda les emocions

en la música, l'educació física, informàtica i/o altres. El programa és una bona proposta però hauria de ser un treball sistemàtic.

En segon lloc, a través de les enquestes i de comentar el tema amb un parell de mestres, puc concloure que existeix una gran diferència entre els mestres “de tota la vida” i els “nous”. Els mestres antics tenen clars els objectius del programa i els materials dels que disposen, com també quins són els millors moments del curs per poder treballar les emocions. En canvi, els mestres que arriben nous a l'escola no tenen gaires coneixements dels programa i es guien pels paral·lels o cicles.

En relació a aquest segon aspecte es suma la manca de coordinació entre tots els cursos de l'escola, o almenys entre el pas d'un cicle a l'altre. Diversos mestres comenten en les enquestes que troben a faltar alguna reunió de claustre per comentar els aspectes més rellevants d'aquest programa. Tot i això, valoren molt positivament la coordinació entre paral·lels o cicles.

En tercer lloc, un 29% dels mestres de l'escola no han realitzar cap curs de formació sobre l'educació emocional i a més, creuen que la formació del professorat en general és bona o insuficient. D'aquesta manera, creuen que és necessari més formació i portar aquesta a la practica entre ells.

En relació aquest aspecte sorgeix el ventall d'activitats del que disposen. Un 86% dels mestres afirma que disposa d'aquest ventall, i tots els mestres de l'escola han fet servir, en major o menor mesura, alguna activitat durant el curs. Per tant, els mestres han intentat dur a terme activitats en relació a l'educació emocional per poc material que tinguin. Per contra, un 57% dels mestres ha afirmat que ha posat a la pràctica el programa d'EE, d'aquesta manera podem dir que les activitats que han dut a terme durant el curs alguns mestres, no han anat relacionades amb el programa que té l'escola. Aquest fet pot estar causat per no tenir consciència del programa que tenen a l'escola sobre l'EE. Per tant, no hi ha un consens del programa a seguir entre tots els mestres de l'escola, i haurien de seguir tots la mateixa línia.

Aquest treball que han dut a terme durant el curs l'han treballat a l'assignatura de valors socials o tutoria, depenent del mestre. Tot i que aquestes hores estan ben aprofitades i es poden treballar la consciència de les emocions, els conflictes que han succeït, etc. és important dedicar temps al treball emocional quan toca, és a dir, a vegades cal deixar el que s'està fent per abordar una situació i parlar-ne amb els infants. A més, crec que seria convenient que els mestres fossin conscients de que el treball de les emocions hauria d'estar dins les rutines diàries.

Per últim, un dels continguts de l'educació emocional que creuen els mestres que es treballa poc és la consciència de les emocions. De tots els mestres que han contestat les enquestes, 9 creuen que no tenim consciència de les nostres emocions. Com bé s'explica a la part teòrica, el model del GROP estructura les competències emocionals en cinc grans blocs, i la consciència emocional és un d'ells. Per tant, potser seria convenient tenir en compte aquest aspecte i ampliar el material centrat en aquest bloc o dur a terme activitats relacionades.

4.6. Disseny de millora

Després d'haver realitzat l'anàlisi de les enquestes, com ja he dit, he pogut extreure diverses conclusions. A partir d'aquí, em proposo realitzar dos línies de millora en relació a l'educació emocional a l'escola Puiggraciós.

La primera línia de millora, i la que considero més fonamental, és crear una comissió d'educació emocional (CEE), sempre amb el vist i plau de direcció. Aquesta comissió està pensada per a que la formin alguns mestres de l'escola. Les tasques de la CEE serien varies; la coordinació seria la tasca primordial que haurien d'assumir, ja que els mestres de l'escola creuen que manca la comunicació entre tots els cursos, i que només existeix entre els cicles o els paral·lels. Aquesta coordinació hauria d'estar planificada, per tant, haurien de marcar uns dies al calendari escolar de les reunions de claustre per posar en comú el treball que s'està fent a l'escola per cursos, ja sigui a inici de curs, a final o durant. D'aquesta manera, segons els aspectes que es treballin a cada curs fins la data de trobada, podran acordar els objectius consegüents. A més, seria convenient realitzar una assemblea a final de curs per compartir tot el que s'ha treballat, d'aquesta manera la CEE podrà realitzar millores o reestructurar els objectius per al curs següent.

Una altre tasca de la comissió seria establir una pauta de treball per cursos. És a dir, marcar els aspectes sobre l'educació emocional que es volen treballar a cada curs, i a més, estipular en quin trimestre es poden treballar. D'aquesta manera, es podran assegurar, en certa manera, de que es duu a terme el treball de les emocions de manera sistemàtica i a tota l'escola. La comissió podria marcar els objectius de cada curs, però deixant marge per què cada mestre/a pugui treballar-ho de la manera que vulgui i amb el material que més convingui. Per tal que el treball per cursos sigui útil, seria convenient que la CEE a inici de curs, pugui informar als mestres nous dels objectius, els continguts i la línia de treball del projecte de l'educació emocional de l'escola.

L'última tasca seria sobre el material. L'escola disposa de diversos llibres, contes i dvd's sobre les emocions, com ja he dit, però aquest material necessita una organització per edats. La CEE seria l'encarregada d'ordenar la capsa del material, renovar-lo quan fos convenient i portar al dia el préstec d'aquest.

La comissió que proposo crec que seria convenient en aquesta escola per la importància que li donen a l'educació emocional, i a més, per portar a la pràctica el programa que tenen seguint una mateixa línia de treball entre tots.

La segona línia de millora, a petició dels mestres en les enquestes, és augmentar la formació d'aquestes en relació al camp de les emocions. Aquesta línia de millora es podria duu a terme de manera individual i personal fora de l'escola o bé des de dins. La CEE podria encarregar-se, si els mestres ho demanen, de buscar cursos de formació per a docents en relació a l'educació emocional, per tant proporcionar-los informació. Hi ha diverses associacions que fan cursos de formació permanent pels docents. Algunes d'aquestes son: *Prisma*, que ofereix un curs sobre l'Educació emocional dins el currículum escolar, i un altre sobre conflicte i emocions; manual d'instruccions per al docent. Una altre associació, *Som docents*, ofereix un curs anomenat: treballem l'educació emocional.

Tanmateix, la comissió podria posar-se en contacte amb el CRP de la zona i informar-se sobre si fan algun curs de formació a les escoles, o bé realitzar la visita en un altre centre on duguin a terme bones pràctiques en el camp de les emocions. Un altre opció seria crear una jornada de bones pràctiques a l'escola per posar a la pràctica les bases teòriques de l'educació emocional entre els mestres, i d'aquesta manera practicar entre els docents algunes dinàmiques que després podran posar a la pràctica a les aules, com bé han esmentat alguns mestres a les enquestes.

Pel que fa als CRP, aquests són serveis educatius a nivell territorial comarcal que donen suport a l'activitat pedagògica dels centres i a la tasca docent dels mestres i dels professors. Aquest servei està integrat per funcionaris docents dels cossos de mestres i de professors. Les seves funcions són les següents:

- a) Oferta de recursos, infraestructura i serveis als centres educatius, als mestres i als professors per tal que disposin de materials específics de les diferents àrees curriculars, de mitjans propis de la tecnologia educativa i de publicacions especialitzades, amb assessorament o instruccions d'utilització.

- b) Catalogació dels recursos educatius del medi local i comarcal i elaboració de pautes i informacions complementàries per facilitar-ne l'ús del professorat.
- c) Suport a les activitats docents i a l'intercanvi d'experiències educatives, per tal de fomentar la reflexió del professorat sobre la pràctica docent mateixa.
- d) Coordinació i organització de l'execució i del seguiment de les activitats de formació permanent, col·laborant en la detecció de les necessitats de formació i en l'elaboració de propostes per satisfer-les.
- d) Altres funcions que els atribueixi el Departament d'Ensenyament.

Al Vallès Oriental hi ha diversos CRP, i el que pertoca per zona a La Garriga és el del grup IV. Aquest realitza l'àmbit d'actuació a Bigues i Riells, Aiguafreda, l'Ametlla del Vallès, Caldes de Montbui, La Garriga, Lliçà d'Amunt, Lliçà de Vall, Figaró-Montmany, Sant Feliu de Codines i Santa Eulàlia de Ronçana.

Pel que fa a l'educació emocional ofereix uns grups de treball sobre el coaching educatiu i acompanyament emocional de l'alumnat. A la web del CRP ofereixen activitats sobre aquests grups de treballs. Per tant, la comissió d'educació emocional de l'escola Puiggraciós podria informar-se sobre aquests grups de treball i oferir-ho als mestres.

5. Conclusions

Després de la realització d'aquesta recerca ha canviat força la visió que tenia a l'inici amb la que tinc ara. Primerament, com ja he dit al principi del treball, la meua idea inicial era fer una proposta didàctica per una aula d'infantil, tot recollint activitats i les seves vivències en relació a l'educació emocional. Quan vaig plantejar la proposta a la directora de l'escola em va explicar que ja tenien un programa sobre aquest tema i que qualsevol mestre/a de l'escola hi podia accedir. El nou enfocament anava encaminat a fer propostes de millora sobre el programa que ja tenia l'escola. Per poder fer aquestes millores necessitava l'opinió dels mestres. Així doncs, després de realitzar el marc teòric del treball, vaig començar a confeccionar les enquestes. Les vaig donar a tots els mestres de l'escola, i val a dir que no em van posar cap entrebanc i me les van donar a la data proposada. A més, molts dels mestres m'explicaven vivències seves o opinions sobre l'educació emocional a part de contestar l'enquesta.

La meua primera hipòtesi sobre el resultat de les enquestes era que els mestres demanarien més material i recursos, però a l'hora del buidatge vaig adonar-me que no només reclamaven això. Els mestres demanaven més formació en relació a l'educació emocional i organització interna entre els cursos per duu a terme el programa a l'escola. Aquestes dues línees han estat les propostes de millora que he proposat. Aquestes línees no eren les que jo m'esperava, però m'ha servit per haver de buscar altres vies que no contemplava i per escapar de proposar les típiques activitats. La línia de l'organització interna té en compte tots els altres aspectes que trobaven a faltar els mestres de l'escola en el programa, com ara més material, reunions, seguir una mateixa línia, etc.

Pel que fa a l'assoliment dels objectius puc afirmar que he complert dos dels específics. El primer objectiu fa referència a analitzar la inclusió de l'educació emocional en la pràctica docent a l'escola Puiggraciós, i l'he complert a través del desglossament de les enquestes fetes als mestres. El meu propòsit era fer diverses preguntes sobre l'educació emocional als mestres per veure quin grau d'inclusió hi ha a l'escola. A través de les seves respostes he pogut veure que tots tenen clar els principis de l'educació emocional i la seva importància, igual que la formació, els recursos i l'organització, però faltava una línia que els guiés a fer-ho tots alhora. Com ja he dit, pensava que els mestres reclamarien més material i programació sistemàtic, però no només va ser això. La coordinació, la formació i el temps van ser altres

reclams. La manca de la coneixença del programa de l'escola va ser un dels principals entrebancs. Després de veure que reclamaven els mestres vaig poder passar al següent objectiu; dissenyar un pla d'intervenció per treballar la intel·ligència emocional a l'aula d'infantil que s'adeqüi al treball que es porta a terme a l'escola. Cal remarcar que el disseny de millora que he proposat no ha estat per una sola d'aula d'infantil, sinó per a tota l'escola. Com ja he dit, el que reclamaven els mestres era organització interna sobre l'educació emocional, per tant les meves propostes de millora han anat encaminades a crear una comissió d'educació emocional (CEE) i augmentar la formació dels mestres. D'aquesta manera, l'objectiu s'ha complert, per una part perquè he creat un pla d'intervenció per treballar l' intel·ligència emocional però no només a l'educació infantil.

L'últim objectiu específic fa referència a afavorir les relacions interpersonals i intrapersonals dels alumnes a través de la intel·ligència emocional. Aquest objectiu estava pensat per assolir-lo quan es poses a la pràctica el disseny de millora, però com que aquest seria a llarg termini, quan s'hagués posat a la pràctica la CEE i posteriorment valorar aquesta, puc determinar que actualment no s'ha complert.

Així doncs, després de l'anàlisi dels objectius específics puc corroborar que l'objectiu general s'ha complert. Aquest fa referència a promoure millores relacionades amb l'educació emocional a l'escola Puiggraciós. Considero que he dissenyat un pla de millora segons la demanda de l'escola i dels mestres, i que si es poses a la pràctica l'educació emocional milloraria favorablement.

Pel que fa a la confecció del marc teòric, vaig trobar convenient buscar quins programes més "formals" hi havia sobre l'educació emocional i per tant, quins d'aquests podien servir de guia per a les escoles. En la recerca d'aquests programes vaig veure que la majoria són guies per a resoldre conflictes i fer reflexionar als infants sobre la importància de la convivència. Per tant, les escoles han de partir pràcticament de zero per confeccionar un programa amb la seva fonamentació teòrica i les seves pertinents activitats.

Per altre banda, en l'apartat del currículum vam poder comprovar que l'EE està més present en l'educació infantil que no pas a la primària. Per aquest motiu trobo convenient que l'escola marqui un programa a nivell general i per cursos per no deixar de banda l'EE a cap edat. Així doncs, un dels aspectes del meu disseny de millora és

fer que el programa segueixi una mateixa línia i que tots els mestres compleixin els objectius a cada curs, així ens assegurem que hi hagi una continuïtat.

Per últim, una vegada finalitzada la recerca i el disseny de millora, crec que podria i hauria d'haver una continuïtat en aquest projecte. En primer lloc, podria crear un pla d'avaluació del programa abans, durant i després de la seva aplicació. Pel que fa a l'abans, faria referència a la recerca que he fet. El durant podria anar encaminat a si s'està duent a terme el treball, en quines ocasions i anar valorant l'assoliment dels objectius del programa. El després seria veure quins aspectes es poden millorar de cara el següent curs.

En segon lloc, podria haver una tercera línia de millora. Aquesta seria proposar activitats en relació a la consciència emocional a tots els nivells, ja que els mestres a les enquestes creuen que no tenim consciència de les nostre emocions. D'aquesta manera, per poder potenciar aquest aspecte la CEE podria proposar alguna activitat per a cada curs. Una proposta molt bàsica és jugar amb els infants a identificar quina emoció sent un company o a través de les fotografies. Així doncs, aniran adquirint vocabulari i seran més conscients de les emocions que podem sentir.

En tercer lloc, seria convenient implicar a les famílies en aquest projecte o almenys que fossin coneixedores d'aquest. La comissió podria fer una o més xerrades per presentar el programa d'educació emocional a les famílies, explicant resumidament els fonaments teòrics en el que es basa i les activitats que es durien a terme en cada curs. A més, també podrien buscar algun taller o xerrada sobre aquest tema per a famílies i donar-ho a conèixer a tots els familiars de l'escola, per si es volen documentar més sobre l'educació emocional. Per exemple, actualment hi ha una associació a la Garriga que ha impartit dues xerrades/tallers sobre les emocions. Així doncs, des de l'escola podrien informar a les famílies d'aquests.

Per últim i molt important, si volem que totes aquestes millores del programa es duiguin a terme cal implementar-les. D'aquesta manera, en primer lloc seria convenient marcar els objectius al juliol per poder iniciar el projecte al curs vinent. A l'hora de formar les comissions amb els mestres pertinents, també fer-ho amb la d'educació emocional. Amb aquestes dues premisses, es podria implementar la CEE a partir del curs 2016/2017. Quan aquesta comissió estigues creada i amb fonaments, hauria de pensar el material i la informació per a cada curs i programar el període en que s'hauria de duu a la pràctica. Seguidament, caldria fer una reunió amb els mestres per

proporcionar-los tota aquesta informació. A final de curs hauria d'haver una altre reunió per poder posar en comú la feina feta.

Pel que fa a la formació, la CEE podria programar una jornada de bones pràctiques a l'octubre abans de començar a posar a la pràctica el programa a les aules per tal que els mestres fossin vividor i coneixedors de les pràctiques sobre l'educació emocional. Alhora, podria posar-se en contacte amb el CRP de la zona per informar-se dels tallers o cursos sobre aquest tema.

En conclusió, estic molt satisfeta de la feina feta durant aquests mesos, ja que tot i haver d'anar canviat la meva primera idea de la recerca, he superat els entrebancs i m'he adaptat a la situació. D'aquesta manera, he pogut veure altres punts de vista que no contemplava a l'inici i que són igual d'importants.

6. Bibliografia

- ABARCA, M. *La educación emocional en la educación primària: currículum y pràctica*. Universitat de Barcelona; març del 2003. [en línia] [Consulta: 12 de gener del 2016] Disponible a: http://www.tesisenred.net/bitstream/handle/10803/2349/01.MMAC_PRIMERA_PARTE.pdf?sequence=2
- BACH, EVA; DARDER, PERE. *Sedueix-te per seduir. Viure i educar les emocions*. Maig 2002, Edicions 62, Barcelona.
- BISQUERRA, R. *Educación emocional*. Febrero 2011 N° 337. Padres y maestros. [en línia] [Consulta: 12 de gener del 2016] Disponible a: <https://revistas.upcomillas.es/index.php/padresymaestros/article/view/272/207>
- BISQUERRA, R. *Educación emocional y competencias básicas para la vida*. Revista de Investigación Educativa, 2003, Vol. 21, n.º 1, págs. 7-43
- BISQUERRA, R (COORD.); PUNSET, E; MORA, F; GARCIA NAVARRO, E; LÓPEZ- CASSÀ, E; PEREZ- GONZALEZ, JC; LANTIERI, L; NAMBIAR, M; AGUILERA, P; SEGOVIA, N; PLANELLS, O. (2012). *Com educar les emocions? La intel·ligència emocional en la infància i l'adolescència*. Esplugues de Llobregat (Barcelona): Hospital Sant Joan de Déu.
- BISQUERRA, R. *¿Como está contemplada la educación emocional en el anteproyecto de la LOMCE?*. Barcelona; 2013. [en línia] [Consulta: 20 de gener del 2016] Disponible a: <http://www.educaweb.com/noticia/2013/01/28/como-esta-contemplada-educacion-emocional-anteproyecto-lomce-5957/>
- BLAXTER, L; HUGHES, C; TIGHT, M. *Como se hace una investigación*. Editorial Gedisa, 2000.
- CARPENA, A. *Habilitats socials i educació de valors des de l'acció tutorial*. Terrassa; 1998/99. [en línia] [Consulta: 16 de març del 2016] Disponible a: <http://www.xtec.cat/sgfp/licencias/199899/memories/acarpena.pdf>
- *Educación emocional*. Generalitat Valenciana; 2002. [en línia] [Consulta: 7 de gener del 2016] Disponible a: <http://www.ceice.gva.es/eva/docs/innovacion/edemocas.pdf>
- EZEQUIEL, N. (2013). *Pla d'acció tutorial i educació emocional*. Projecte Final del Postgrau en Educació Emocional i Benestar. Barcelona: Universitat de Barcelona. Dipòsit Digital: <http://hdl.handle.net/2445/48043>
- ESCOLA PUIGGRACIÓS; [Consulta: 22 de febrer del 2016] Disponible a: <http://blocs.xtec.cat/ceippuiggracios/grup-experimental-plurilingue/>

- EXTREMERA, N. Y FERNÁNDEZ-BERROCAL, P. (2004). *El papel de la inteligencia emocional en el alumnado: evidencias empíricas*. Revista Electrónica de Investigación Educativa, 6 (2). Consultat: <http://redie.uabc.mx/vol6no2/contenido-extremera.html>
- FERNÁNDEZ-BERROCAL, P; RUIZ ARANDA, D. *La inteligencia emocional en la educación*. Revista electronica de investigación psicoeducativa nº 15, vol 6, pag. 421-436. Malaga: 2008[en línia] [Consulta: 3 de gener del 2016] Disponible a: http://www.investigacion-psicopedagogica.org/revista/articulos/15/espanol/Art_15_256.pdf
- FERNÁNDEZ-BERROCAL, P; EXTREMERA PACHECO, N. *La inteligencia emocional como una habilidad esencial en la escuela*. OEI-Revista Iberoamericana de Educación. [en línia] [Consulta: 3 de gener del 2016] Disponible a: http://www.asociacionaccent.com/informa/_textosdeestudio/text_habilidades_sociales_inteligencia_emocional.pdf
- FONT, R. (2014). *Emoeduca't. Projecte de sensibilització i difusió d'educació emocional*. Projecte Final del Postgrau en Educació Emocional i Benestar. Barcelona: Universitat de Barcelona. Dipòsit Digital: <http://hdl.handle.net/2445/60206>
- GARDNER, H. *Frames of Mind. The Theory of Multiple Inteligences*. Basic Books, divisió de Harper Collins Publisher Inc., Nueva York. Primera edició en espanyol 1994 [en línia] [Consulta: 13 de gener del 2016] Disponible a: http://static.schoolrack.com/files/26736/708674/Howard_Gardner_-_Estructuras_de_la_mente.pdf
- GENERALITAT DE CATALUNYA, DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ. *El desplegament del currículum i la programació al segon cicle d'educació infantil*. Juny del 2009
- GENERALITAT DE CATALUNYA. *DECRET 119/2015*, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. *L'infant de 3 a 6 anys. Guia de desenvolupament per a famílies i docents*. Departament d'ensenyament. Juny del 2012.
- GINER, A. *La tutoria i el tutor avui*. IN. Revista Electrònica d'Investigació i Innovació Educativa i Socioeducativa, V. 2, n. 2, PAGES 95-102. 2011 [en línia] [Consulta: 12 de gener del 2016] Disponible a: http://www.in.uib.cat/pags/volumenes/vol2_num2/giner/index.html
- HERSH, R. PAOLITTO, D. REIMER, J. *El crecimiento moral de Piaget a Kolhberg*. Narcea S.A. Ediciones. Madrid; 2002

- MARTÍ, M. I LÓPEZ, N. (2013). *L'educació emocional per als més petits*. Projecte Final del Postgrau en Educació Emocional i Benestar. Barcelona: Universitat de Barcelona. Dipòsit Digital: (<http://hdl.handle.net/2445/48218>)
- MARTÍNEZ, A. *Una propuesta de inteligencia emocional desde el plan de acción tutorial en educación infantil*. [en línia] [Consulta: 3 de gener del 2016] Disponible a: <https://uvadoc.uva.es/bitstream/10324/1117/1/TFG-B.50.pdf>
- MORENO OLIVER, FX. *Bases de medicació*. Documents 103. Universitat Autònoma de Barcelona; 2014.
- OBIOLS, M. *Disseny, desenvolupament i avaluació d'un programa d'educació emocional en un centre educatiu*. Barcelona; 2005. [en línia] [Consulta: 11 de gener del 2016] Disponible a: http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/2347/02.MOS_ESTAT_QUESTIONARIO.pdf?sequence=3
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. [en línia] [Consulta: 13 de gener del 2015] Disponible a: <http://lema.rae.es/drae/srv/search?key=inteligencia>
- ZARAGOZA, A. *La relaxació a l'educació infantil com a eina per fomentar un bon clima d'aula a l'escola inclusiva*. Vic: maig, 2016. [en línia] [Consulta: 2 de gener del 2016] Disponible a: http://repositori.uvic.cat/bitstream/handle/10854/3414/trealu_a2014_zaragoza_alba_relaxacio_educacio.pdf?sequence=1

7. Annexes

7.1. Inventari del material d'Educació Emocional

Llibres i contes	DVD
- Propostes de treballs (apunts curs)	- Flipped
- Ens vestim!	- ¡Salta!
- Ens agradem!	- Soñando...
- Què és el bé i el mal?	- La isla de Nim
- Què són els sentiments?	- Billy Elliot
- Com ens ho fem? Propostes per educar en la diversitat	- Mi monstruo y yo
- Emocions i sentiments (+ CD)	
-Activitats per desenvolupar la intel·ligència emocional amb els nens	
- Són tremends (cicle superior)	
- Tu com estàs (infantil)	
- Niños hiperactivos	
- Amb els ulls tancats (llibre activitats)	
- La felicitat i la tristesa (reflexions)	
- Com m'agrado	
- Sóc molt Maria	
- El monstre dels colors	
- Tinc pooor!	
- Què m'està passant (cançoner)	

7.2. Quadre- resum de l'anàlisi de les enquestes i del disseny de millora

A partir de l'anàlisi de les enquestes realitzades als mestres de l'escola vaig extreure diferents conclusions. A partir d'aquestes conclusions vaig observar els punts on calia fer millores. A continuació presento un quadre- resum d'aquests aspectes del treball.

Anàlisi enquestes	Proposta de millora	Desenvolupament de la proposta de millora	Proposta implementació
<ul style="list-style-type: none"> - 29% dels mestres no té ventall d'activitats - Tots els mestres han dut a terme alguna activitats durant el curs - 29% no ha posat a la pràctica un programa d'EE - 2 mestres utilitzen el programa de l'escola - Compartir treball d'EE entre tots - 43% manca coordinació - manca treball sistemàtic - demanda de més recursos 	<ul style="list-style-type: none"> - Crear una comissió d'educació emocional (CEE) 	<ul style="list-style-type: none"> - Coordinació entre els curso - Marcar calendari de trobades - Acordar objectius de cada curs en relació a l'educació emocional - Propostes de millora o reestructurar objectius (a final de curs) - Establir pautes de treball per cursos - Organitzar el material i renovar-lo si cal 	<ul style="list-style-type: none"> - Implementar la comissió d'educació emocional (CEE) a partir del curs 2016/2017. - Buscar mestres que els pugui interessar formar part d'aquesta comissió. - Marcar els objectius al juliol per poder iniciar el projecte al següent curs acadèmic
<ul style="list-style-type: none"> - 29% dels mestres no han fet curs de formació - 36% dels mestres creu que la formació és insuficient 	<ul style="list-style-type: none"> - Augmentar la formació dels mestres 	<ul style="list-style-type: none"> - Cursos per a docents de formació permanent - De manera individual i personal fora de l'escola - CRP de la zona - Jornada de bones pràctiques 	<ul style="list-style-type: none"> - Donar informació sobre les diverses opcions que tenen els mestres - Programar una jornada de bones pràctiques a l'octubre del curs vinent (per la CEE) - Posar-se en contacte amb el CRP quan iniciïn el curs

